

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Media och yrkesidentitet

Hur socialsekreterare konstruerar sin yrkesidentitet utifrån
medias framställningar av yrket

Socionomprogrammet VT 2009

C-uppsats

Författare Josefin Söderhagen

Handledare Leila Billquist

ABSTRACT

Titel Media och yrkesidentitet – Hur socialsekreterare konstruerar sin yrkesidentitet utifrån medias framställningar av yrket

Författare Josefin Söderhagen

Nyckelord Yrkesidentitet, Socialsekreterare, Konstruktion, Massmedia

Studiens syfte är att undersöka hur socialsekreterare inom barn och familj konstruerar sin yrkesidentitet utifrån de framställningar som de uppfattar att media har kring yrket. Frågeställningarna utgår från upplevelse av medias bild, hur detta påverkar socialsekreteraren, och hur de konstruerar sin yrkesidentitet utifrån framställningen. Studien är en kvalitativ studie där fem socialsekreterare inom barn och familj har intervjuats. Vad som framkommer i studien är att socialsekreterarna uppfattar medias framställningar som negativa. De uppfattar det som att media ensidigt rapporterar om negativa händelser och framställer socialsekreterare på ett negativt sätt. Sensationella fall, där barn har farit illa, är det som dominerar rapporteringen, och är det som formar socialsekreterarnas uppfattningar kring medierapporteringen. Detta påverkar socialsekreterarna på olika sätt. En effekt som detta får är att socialsekreteraren kan känna sig osäker i sin yrkesutövning, och ibland uppleva ett motstånd från klienter och allmänheten. Socialsekreterarna tar antingen till sig den negativa bilden och gör den till sin eller så skapar den en kämparanda där socialsekreteraren vill strida för sin yrkesroll och aktivt motarbeta den. Som ny socialsekreterare är det svårare att bortse från medias påverkan, och då betonas behovet av bekräftelse av arbetskamrater och arbetsledning. Yrkesidentiteten skapas i samspel med andra, där klienter är en viktig del, och även kollegor är med och formar socialsekreterarens yrkesidentitet. Socialsekreterare präglas av det dubbla uppdraget som ingår i socialsekreteraryrket, där de både ska se till klienten och organisationen, med dess regler och krav. Socialsekreterarna i studien är antingen mer klientfokuserade eller organisationsfokuserade. De kan även se medias roll i konstruerandet av yrkesidentitet. Men då socialsekreterare har tillgång till annan kunskap än det negativa inom socialtjänsten så kan de konstruera en annan verklighet, en motberättelse, som motvikt till medias bild.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND OCH PROBLEMFÖRMULERING.....	1
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
1.3 FÖRFÖRSTÅELSE.....	3
1.4 FÖRTYDLIGANDE	3
2 TEORETISK REFERENSRAM OCH TIDIGARE FORSKNING	4
2.1 SOCIAL KONSTRUKTIONISM	4
2.2 SYMBOLISK INTERAKTIONISM	5
2.3 DAGORDNINGSTEORI	7
2.4 IDENTITET	8
2.5 YRKESIDENTITET	8
2.6 TIDIGARE FORSKNING.....	9
2.6.1 <i>For the children: Accounting for careers in child protective services</i>	10
2.6.2 <i>Social worker perceptions of the portrayal of the profession in the news and entertainment media: An explorative study</i>	10
2.6.3 <i>Media och socialt arbete</i>	11
2.6.4 <i>Sociala problem och socialpolitik i massmedier</i>	11
3 METOD	13
3.1 METODVAL OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	13
3.2 URVAL.....	13
3.3 INTERVJUAREFFEKT.....	14
3.4 SKRIFTLIGT MATERIAL	15
3.5 VALIDITET	15
3.6 RELIABILITET	15
3.7 VAL AV ANALYSMETOD.....	16
3.8 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	16
4 RESULTAT	18
4.1 PRESENTATION AV RESPONDENTERNA.....	18
4.2 PRESENTATION AV BORÅS STAD.....	18
4.3 UPPFATTNING AV MASSMEDIAS BILD.....	19
4.3.1 <i>En negativ bild</i>	19
4.3.2 <i>En orättvis bild</i>	20
4.3.4 <i>Socialsekreterarens eget ansvar respektive omständigheterna</i>	21
4.4 HUR DETTA PÅVERKAR SOCIALSEKRETERAREN	23
4.4.1 <i>Strida för yrket respektive sänkas</i>	23
4.4.2 <i>Självreflektion</i>	24
4.4.3 <i>Klienters förhållningssätt</i>	25
4.5 YRKESIDENTITET.....	26
4.5.1 <i>Identitet som socialsekreterare</i>	26
4.5.2 <i>Växer fram</i>	27
4.5.3 <i>Klient- respektive organisationsorienterad</i>	28
4.5.4 <i>Medias roll</i>	29
5 ANALYS	31
5.1 UPPFATTNING AV MASSMEDIAS BILD.....	31
5.1.1 <i>En negativ bild</i>	31
5.1.2 <i>En orättvis bild</i>	31

5.1.3 Socialsekreterarens eget ansvar respektive omständigheterna	32
5.2 HUR DETTA PÅVERKAR SOCIALSEKRETERAREN	33
5.2.1 Strida för yrket respektive sänkas	33
5.2.2 Självreflektion.....	35
5.2.3 Klienters förhållningssätt.....	35
5.3 YRKESIDENTITET	35
5.3.1 Identitet som socialsekreterare	35
5.3.2 Växer fram.....	36
5.3.3 Klient- respektive organisationsorienterad.....	37
5.3.4 Medias roll	37
5.4 SAMMANFATTNING.....	38
6 SLUTDISKUSSION.....	39
6.1 VIDARE FORSKNING.....	40
7 REFERENSLISTA	
LITTERATUR	
WEBBKÄLLOR	
BILAGOR	

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund och problemformulering

Under utbildningens gång har det uppmärksammats ett flertal händelser som rör socialtjänsten och omhändertaganden av barn som råkar illa ut, där socialtjänsten har blivit kritiserad i massmedia. Fallet Louise, som Uppdrag Granskning i SVT sände 10 april 2007, kritiserar hårt socialsekreterare från Vetlanda som inte ingripit när flickan Louise blivit utsatt för grova övergrepp av sin pappa i fem år, trots flera anmälningar från polis och skola¹. Ett annat välkänt fall var om 10-åriga Bobby som blev torterad och tillslut mördad av sin mamma och styvpappa någon gång i mitten av januari 2006². Även här fick socialtjänsten kritik för att de inte hade överlämnat det tidiga ärendet kring familjen till den nya kommun familjen flyttade till³. Ett annat känt fall, 2002, handlar om hur ett barn till två intellektuellt funktionshindrade föräldrar i Oskarshamn blev omhändertaget. Uppdrag Granskning tog upp fallet i ett program och gav kritik till socialtjänsten som man ansåg inte hade tillräckliga skäl för att omhänderta pojken. Programmet har dock fått kritik för att man undanhöll information som talade för omhändertagandet, och att man ensidigt såg till föräldrarnas perspektiv⁴. På Aftonbladets debattsida den 24 april 2008 har det även skrivits, av Peter Althin och Anton Strand⁵, om hur inkompetenta socialsekreterare ödelägger liv. De menar på att socialsekreterare skriver dåliga utredningar, med direkta sakfel och är ofta vinklade för att stärka utredarens åsikter. ”Problemen inom socialtjänsten ligger inte primärt på kollektiv- eller systemnivå utan på individnivå bland socialarbetare och deras chefer”, menar Althin och Strand i debattartikeln.

När socialsekreterare blir tillfrågade om hur de uppfattar att massmedia skildrar deras arbete har de ofta en negativ bild över framställningen. Det uppfattas som att massmedia främst tar upp de negativa bilderna av arbetet, och skildrar socialsekreterare därefter. Enligt Lundström stämmer dock inte denna bild, majoriteten av artiklar som nämner socialt arbete i sammanhang med utsatta barn i en undersökning han genomfört år 2001 framställer socialtjänsten antingen positivt eller neutralt. Det verkar som om det är dessa dramatiska barnavårdsfall som är de som har störst inverkar på de uppfattningar socialsekreterare har om framställningen i media, trots att de inte visar på den dominerande bilden. Lundström nämner att man kan se liknande resultat i England, men där är socialsekreterare mer utsatta av massmedia än i Sverige⁶. I USA kan man även där se att socialsekreterare anser att de blir framställda negativt i massmedia⁷.

I samhället utövas makt inte enbart genom politiska beslut i riksdagen. Peterson och Carlberg tar upp att ett annat sätt att utöva makt är även möjligheten att överhuvudtaget besluta om vilka frågor som anses tillräckligt viktiga för att föras upp till politiska beslut. Massmedia har här en viktig roll att spela. De har makten att besluta vilka nyheter som anses vara viktiga. En annan aspekt av detta är att man även har makten att bestämma vilka som ska komma till tals,

¹ <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=58360&a=800297&printerfriendly=true>

² Björkman (2006) *Bobby – ett av alla barn som far illa*

³ <http://www.hoglandsnytt.se/?n=2829>

⁴ Hindberg (2007) Bakom ”fallet Louise”

⁵ <http://www.aftonbladet.se/debatt/article2335589.ab>

⁶ Lundström ”Mellan vardag och dramatik – Pressens bevakning av socialt arbete med utsatta barn och unga” i Blomberg, Kroll, Lundström, Swärd red (2004) *Sociala problem och socialpolitik i massmedia*

⁷ Zugazaga, Surette, Mendez, Otto (2006) ”Social Worker Perceptions of the Portrayal of the Profession in the News and Entertainment Media: An Exploratory Study”, *Journal of Social Work Education*, Vol. 42, No. 3

och hur dessa ska skildras. Någon kan framställas som ond, och den andra god⁸. McCombs talar om dagordningsmakt, där massmedia har makten att bestämma över vilka frågor som är de viktiga i samhället. Massmedia sätter dagordningen, vilket påverkar allmänheten i vilka frågor som de anser viktiga. De frågor som tas upp av media är en andrahandsverklighet, där journalister konstruerar verkligheten genom de rapporter av händelser och nyheter som tas upp. De bilder vi får av media påverkar de bilder vi har av verkligheten⁹. Vad gäller socialtjänsten har de flesta svenskar ingen kontakt med denna, så de bilder som framkommer genom massmedia är den enda information som man får om socialtjänsten. Därför är det svårt att ignorera kopplingen mellan socialtjänsten och media, och hur socialsekreterare framställs¹⁰. Hur socialsekreterare förhåller sig till dessa bilder, och påverkas av framställningen är då intressant.

Ahmadi skriver om identitet som en medveten skapande process, i vilken man konstruerar sig själv, och inte något som är fast. Identiteten är tidsbunden vilket innebär en föränderlighet i begreppet, och bör då inte ses som en egenskap utan som en pågående process. Identitet skapas även i relation till andra, vi konstruerar vår identitet med hjälp av bilder från individens inre och miljön runt omkring, identiteten är ett samspel mellan individ och omgivning. Den bild som andra har av individen formar ens identitet¹¹. Min antagelse är att även en yrkesgrupps identitet skapas på samma sätt, en yrkesidentitet konstrueras i samspel mellan socialsekreteraren och omgivningen. Jag blir då intresserad av att se hur socialsekreterare själva uppfattar hur bilden av dem förmedlas i massmedia, och på vilket sätt denna bild internaliseras i yrkesidentiteten. De teoretiska perspektiv som tagits upp här kommer att behandlas mer ingående under kapitel 3, teori och tidigare forskning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att ta reda på hur socialsekreterare konstruerar sin yrkesidentitet utifrån de bilder av dem som framkommer i media. Jag vill veta hur socialsekreterare upplever hur bilden av yrket framställs i media, och hur de påverkas av detta.

Min tanke är att ens identitet skapas i samspel med andra, och då bör även yrkesidentiteter formas i påverkan av andra, och inte bara av de som tillhör yrkesgruppen. Vi konstruerar vår verklighet, den finns inte där för sig själv. Vi lägger in mening i den. Språket är en viktig del i detta, och då är det intressant är se hur man talar om socialsekreterare i media, och hur gruppen uppfattar detta själva. Utifrån det vill jag se hur man konstruerar yrkesidentiteten.

Syftet är inte att ta reda på sanningen om hur det ser ut. Jag vill ta reda på några socialsekreterares subjektiva uppfattningar om hur deras ”verklighet” formas av medias bilder av yrkesgruppen.

Frågeställningar:

- Hur uppfattar socialsekreterare bilden av yrkesrollen som den framställs i media?
- Hur påverkas socialsekreterare av bilden av yrkesrollen i media?
- Hur konstruerar socialsekreterare sin yrkesidentitet utifrån detta?

⁸ Petersson, Carlberg (1990) *Makten över tanken*

⁹ McCombs (2006) *Makten över dagordningen – Om medierna, politikerna och opinionsbildningen*

¹⁰ Zugazaga, Surette, Mendez, Otto (2006)

¹¹ Ahmadi (2000) ”Kulturell identitet i gungning” i Allwood, Franzén red (2000) *Tvärkulturella möten – Grundbok för psykologer och socialarbetare*

1.3 Förförståelse

Allt som vi ser och hör och hur vi förstår detta bygger på vår förförståelse¹². Som student på socionomprogrammet är jag uppmärksam på den syn allmänheten har vad gäller socialt arbete. Jag reagerar starkare på skrivelser i media kring ämnet än vad jag gjorde innan jag började utbildningen. Jag själv har många gånger blivit upprörd över, vad jag uppfattar, den negativa bild som framkommer i media om yrket. Jag uppfattar det som att de flesta gånger som socialt arbete, framförallt arbetet inom socialtjänsten uppmärksammas är det i negativa ordalag, även om detta kanske inte är fallet. Men min uppfattning är att den negativa bilden är den som folk kommer ihåg. Under utbildningens gång har jag diskuterat massmedias bild av socialtjänsten med mina studiekamrater och därmed har utbildningen varit med och format den förförståelse jag har med mig.

Många gånger när jag har berättat vad jag utbildar mig till får jag kommentarer som ”ska du bli sockärring då?” i lite nedlåtande ton. Även när jag pratar med socionomer verksamma inom andra områden än socialtjänsten ser de lite frågande på en när jag säger att jag vill arbeta inom socialtjänsten. Detta har påverkat mig att bli intresserad av hur media egentligen påverkar vår syn på socialsekreterare, och än viktigare, hur det formar dem själva. Att jag har ett personligt engagemang i frågan har gjort att jag har fått tänka på att detta inte ska påverka i de intervjuer som görs i studien.

1.4 Förtydligande

I studien kommer begreppet ”verklighet” att användas ett flertal gånger. Med ”verklighet” menar jag den subjektiva ”verklighet” som individen ser som ”verklig”, och inte någon objektiv ”verklighet” som ser ut på samma sätt för alla. ”Verkligheten” är något som konstrueras i den kontext man är i, och blir till genom benämning av den. Genom språklig interaktion konstrueras relationer som vår verklighetsuppfattning bygger på¹³. Med detta förtydligar jag min utgångspunkt vad gäller ”verklighet”, och kommer härnäst inte sätta citationstecken runt begreppet.

¹² Widerberg (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*

¹³ Thomassen (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis – Introduktion i vetenskapsfilosofi*

2 TEORETISK REFERENS RAM OCH TIDIGARE FORSKNING

Nedan presenteras teoretiska utgångspunkter och begrepp i form av beskrivningar av social konstruktionism, symbolisk interaktionism, dagordningsteori, identitet och yrkesidentitet. Det finns även en presentation av för studien relevant tidigare forskning.

2.1 Social konstruktionism

En grundtanke inom konstruktionismen är att fenomen och tankar inte är något självklart och absolut utan något som bestäms av varje tids pågående strid om definitioner. Innebörden eller förståelsen av ett fenomen är beroende av språk och bilder, och även att tid och plats har betydelse för hur vi benämner och definierar detta¹⁴. Berger och Luckmann hävdar att kunskaps sociologi analyserar den sociala konstruktionen av verkligheten. De menar att kunskaps sociologi har hämtat sin grundläggande sats från Karl Marx – att människans medvetande bestäms av hennes samhälleliga vara¹⁵.

Thomassen menar att tyngdpunkten inom social konstruktionism ligger på den språkliga sociala interaktionen som förutsättning för att skapa kunskap. Språklig interaktion konstruerar relationer mellan subjekt och objekt och genom detta uppstår kunskap i en intersubjektiv kontext. Genom konstruktionerna formas vår verklighetsuppfattning och självförståelse. Thomassen skriver att man inte kan se kunskapsprocessen som individuell utan den skapas i de språkliga relationerna i sociala gemenskaper¹⁶. Börjesson skriver att det finns två olika tankar inom konstruktionismen där man har olika förhållningssätt till hur förhållandet till konstruktion och verklighet ser ut. Den moderata tillämpningen av teorin menar att det finns en verklighet bortom sociala konstruktioner. En förgrundsgestalt till denna syn är Ian Hacking, som anser att vissa konkreta föremål finns och är verkliga, såsom exempelvis en häst. Denna finns även innan vi benämnde den¹⁷. Thomassen tar exemplet barnmisshandel för att förklara tanken närmare; när man säger att barnmisshandel är socialt konstruerat menar man att begreppet, såsom vi begreppsliggör vad barn utsätts för, uppstod vid en viss tidpunkt i ett visst sammanhang, och utvecklades vidare därifrån. Detta betyder inte att det inte har funnits barn som har blivit misshandlade tidigare, utan det är vårt sätt att begreppsliggöra och förhålla oss till det som är det som konstruerar begreppet barnmisshandel¹⁸. Det mer radikala sättet att se på konstruktionism menar snarare att vår förståelse av verkligheten är beroende av språket, vilket är socialt konstruerat. Här ses allt som en konstruktion¹⁹. Fenomen och ting existerar inte innan vi har upptäckt och benämnt dem. Vi uppfinner dem genom diskursiva praktiker – regelstyrda nät av relationer som strukturerar tidens vetande och formar områden av verkligheten. Begrepp existerar inte i sig, oberoende av den diskurs som ger den form²⁰.

Vardagslivets verklighet definieras av Berger och Luckmann som den kunskap som styr uppträdandet i vardagslivet. Vardagslivets verklighet är en intersubjektiv värld, och man kan inte existera i det dagliga livet utan att ständigt interagera och kommunicera med andra. Man

¹⁴ Börjesson (2003) *Diskurser och konstruktion – En sorts metodbok*

¹⁵ Berger, Luckmann (1966) *Kunskaps sociologi – Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*

¹⁶ Thomassen (2007)

¹⁷ Börjesson (2003)

¹⁸ Thomassen (2007)

¹⁹ Börjesson (2003)

²⁰ Thomassen (2007)

har en gemensam uppfattning om verkligheten med andra som man interagerar med²¹. Berger och Luckmann skriver att de upplevelser man har av de andra som man delar sin verklighet med äger rum i olika situationer. Den viktigaste upplevelsen är den som sker ansikte mot ansikte, då den andre är närvarande och man kommunicerar direkt, inte bara med ord utan även ansiktsuttryck och kroppsspråk. En person blir inte verklig för individen förrän de möts ansikte mot ansikte. Man uppfattar andra genom typifieringsscheman, vilka hela tiden påverkar interaktionen med personen. Exempel på typifieringsscheman är kön och yrke. Dessa påverkar hur man ser på den andre, och utifrån det handlar man därefter i interaktionen. När man är ansikte mot ansikte är det lättare att modifiera dessa typifieringar, om man ser att dessa inte stämmer in på personen, men om typifieringarna inte ifrågasätts så fortsätter de att gälla, och bestämmer handlingarna mot den andre. Ju längre bort från ansikte mot ansikte-situationen man är desto mer anonyma blir även typifieringarna, och ifrågasätts inte då heller²². Typifieringar ligger i utförandet av handlingar. Man kan uppfattas som en person som utför objektiva, allmänt bekanta handlingar vilka återkommer, och upprepas av andra aktörer som även de tillhör samma kategori som en själv. Detta får konsekvenser för jagupplevelsen. Den handling som utförs bestämmer för det ögonblicket aktörens jaguppfattning, jaget identifierar sig med handlingens innebörd. En del av jaget identifierar sig med den typifiering som definierar agerandet. Här är roller typer av aktörer i den kontext typifieringarna uppträder, och genom att individen internaliserar rollen blir den världen verklig för denne²³.

Vi definierar vår verklighet utifrån att vi benämner den. Genom att benämna företeelser och ting skapar vi dem. Social konstruktionism är en relevant teori för studien genom dess betoning på konstruktioner. Yrkesidentitet är en konstruktion, och vi konstruerar den i samspel med andra. Kunskapen och definitionen är något som sker i den sociala gemenskapen, vilket visar att begreppet socialsekreterare som yrkesidentitet är något som konstrueras genom att benämnas, och skapas i samspel med andra människor.

2.2 Symbolisk interaktionism

Symbolisk interaktionism är ett perspektiv för en analys av den sociala verkligheten. Termen skildrar två delvis skilda fenomen – den kan ses som ett allmänt teoretiskt synsätt, eller kan användas som en teori om socialisationsprocessen²⁴. Grundläggande för att förstå symbolisk interaktionism enligt Trost och Levin är att se på de viktigaste hörnstenarna, vilka är definitionen av situationen, att all interaktion är social, människan är aktiv, människor interagerar med hjälp av symboler, och att vi befinner oss i nuet och handlar och beter oss utifrån det²⁵. Charon tar upp ytterligare aspekter på begreppet, där han betonar att människan är en social person, och det är den konstanta, livslånga sociala interaktionen som leder till vårt beteende. Han lyfter även fram att människan är en tänkande varelse, som inte bara interagerar med andra, utan även med sig själv, genom tanken²⁶.

En formulering som kan beskriva Definitionen av situationen myntades av Thomas, vilken har fått namnet Thomas teorem; ”Om människor definierar situationer som verkliga blir de

²¹ Berger, Luckmann (1966)

²² ibid.

²³ ibid

²⁴ Trost, Levin (1999) *Att förstå vardagen – med ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv*

²⁵ ibid.

²⁶ Charon (2007) *Symbolic Interactionism – an introduction, an interpretation, an integration*

verkliga till sina konsekvenser” vilket betyder att beteendet styrs av det som människan anser vara verkligheten, det som människan definierar som verklighet²⁷. Detta innebär att den sociala verkligheten kan uppfattas på många olika sätt, och är då subjektiv i sin karaktär. Den situation som vi befinner oss i nuet innehåller alltid flera subjektiva element, och endast i förhållande till den kontext man befinner sig i kan människans beteende ses. Kontexten utifrån så som den uppfattas och existerar för den enskilde, och för andra. Vårt beteende är beroende av hur vi tolkar och uppfattar avsikten eller intentionen i andras handlingar. Det är inte ett direkt svar på andras handlande, utan just den tolkning vi gör²⁸.

Symboler har en viktig roll i den symboliska interaktionismen. De vanligaste symbolerna är nog våra ord. För att ord ska anses vara symboler måste de dock ha en mening, och att orden ska ha samma mening för alla. För att det ska vara en symbol måste den även vara meningsfull och signifikant, det vill säga det ska finnas en mening i det, och man ska avse att förstås på det sätt som det har förståtts. Om dessa villkor inte är uppfyllda är det ingen symbol²⁹.

Trost och Levin tar upp att för att individen ska få ett eget jag förhåller den sig till den generaliserande andra, vilken är det organiserade samhället eller en social grupp. Åsikter, normer och förväntningar uppfattas från den generaliserande andra av individen, och utifrån det ser hon sig själv med det perspektiv hon uppfattar hos den generaliserande andra, samhällets eller gruppens perspektiv på hur man ska känna och bete sig³⁰. För att få ett eget jag måste individen se hur andra ser på henne. Cooley pratar om spegeljaget, som innebär att vi ser andras bild av oss själva och därigenom får vi en egen bild av oss själva³¹. Identitet inom symbolisk interaktionism är sammanlänkat med sociala objekt, vilka är de människor vi umgås med, ”en identitet har man då man av andra är placerad som ett socialt objekt på samma sätt som man tillskriver och tillkännager för sig själv”³². Det handlar om hur individen uppfattar att andra placerar en som socialt objekt, likväl som hur individen uppfattar sig själv. Identitet är alltid social, och identitet är även en del av individens medlemskap i en eller flera sociala relationer³³. I social interaktion uppmärksammar man andras identitet genom handling och ord. Man definierar och skapar andras identitet i relation till sig själv, en fångvaktares handlingar gentemot en inlåst skapar denne, och tvärtom³⁴. Robert Merton pratar om hur vi genom att definiera en individ på ett visst sätt kan påverka denne i sina handlingar så att hon tillslut agerar utifrån den definition som sattes på henne. Om man kallar någon dum kan individen börja bete sig utifrån detta, och tillslut ta till sig den definitionen och själv anse att man är dum. Detta kallar Merton en självuppfyllande profetia. Om man definierar en människa på ett visst sätt influerar detta personen att tro på det själv och agera utifrån det³⁵.

Symbolisk interaktionism lyfter fram hur människors interaktion är en förutsättning för identitetsskapande. Man definieras utifrån andra, och förhåller sig till de bilder som andra har av en. Teorin lyfter även fram hur andras definition av en person kan bli en självuppfyllande profetia. Detta är av vikt för studien genom att visa att identitet är något som skapas i samspel

²⁷ Trost, Levin (1999)

²⁸ *ibid.*

²⁹ *ibid.*

³⁰ *Ibid.*

³¹ Cooley (1920) i Trost, Levin (1999)

³² Trost, Levin (1999). s. 147

³³ *ibid.*

³⁴ Charon (2007)

³⁵ Merton (1957) i Charon (2007).

med andra, och inte något som är statiskt. Andras bilder av en själv formar hur du ser på dig själv, vilket får som innebörd att på det sätt som socialsekreterare blir uppfattade påverkar deras egen syn på sitt yrke. Och framställs de negativt kan det även bli en självuppfyllande profetia.

2.3 Dagordningsteori

Dagordningsteorin är ett begrepp myntat av McCombs, bland andra. Den skildrar massmediernas dagordning och dess effekter. Den går ut på effekterna av massmediers inflytande till att definiera vad som är viktiga nyheter. En fundering som teorin bygger på är om en händelse får mindre genomslagskraft i samhället om nyheten får en sämre placering i tidningen eller i TV. Vad gäller nästan alla frågor på den allmänna dagordningen hanterar medborgarna med en andrahandsverklighet, en verklighet som konstruerats av journalisters rapporter om dessa händelser. Den information som förmedlas av media påverkar de bilder vi skapar oss av verkligheten³⁶. Massmedia underrättar oss om nya händelser och förändringar som sker och som sträcker sig bortom vår omedelbara erfarenhet. Men massmedia gör mer än att bara informera om viktiga händelser. Genom att välja ut och presentera nyheter påverkar de vår uppfattning om vilka aktuella frågor som är viktigast. Genom placering av nyheten i tidningar och TV, artikellängd, rubriksättning och storlek på rubriken visar media vikten av de frågor som står på dagordningen. Allmänheten använder sig av medias ledtrådar om vad som är viktiga nyheter och skapar en egen dagordning och bestämmer vilka frågor som anses viktigast. Detta leder till att de frågor som media framhåller som viktiga även är de frågor som allmänheten anser viktiga. Den dagordning som massmedia har blir även allmänhetens dagordning³⁷. Wikström menar att mediebilder förstärker och är ett symptom på allmänna föreställningar i samhället, snarare än den ursprungliga källan. ”Den dagliga medierapporteringen blir nästan som en god vän som viskar ’sanningar’ om sakernas tillstånd i våra öron”³⁸. Petersson och Carlberg talar även de om massmedias betydelse för formandet av våra tankar. Ett viktigt sätt att utöva makt finns i förmågan att bestämma vilka aktörer som ska få tillträde till det offentliga samtalet. Makten ligger även i att definiera vilka aktörer som ses som goda och vilka som är fiender och syndabockar. De kallar det definitionsmakt. En andra del i definitionsmakten är att definiera vad som är problem. Det finns många problem, men alla av dem uppfattas inte som problem. Makten att definiera dessa problem finns i förmågan att beskriva hot, lösningar och handlingsmöjligheter. Detta är en nyckelfaktor inom opinionsbildning³⁹. Massmedia är den dominerande förmedlaren av kunskaper och åsikter om samhället. Detta gör massmedia till en stor maktfaktor för att få makt över människors tankar. Påverkan sker indirekt via människors föreställningar och medvetande⁴⁰.

Teorin om massmedias dagordningsmakt och makt att definiera problem och bestämma vilka aktörer som ska få tillgång till offentligheten, och den betydelse som detta får för människors föreställningar och uppfattningar gör det till en viktig teori för studien. Den visar att massmedias skildringar av aktörer får effekter på hur människor uppfattar dessa aktörer. Hur massmedia skildrar socialsekreterare har betydelse för hur allmänheten uppfattar yrkesgruppen, och det får även betydelse för hur socialsekreterare själva ser på sitt yrke.

³⁶ McCombs (2004)

³⁷ *ibid.*

³⁸ Wikström (2007) *(O)möjliga positioner – Familjer från Iran och postkoloniala reflektioner* s 22

³⁹ Petersson, Carlberg (1990)

⁴⁰ *ibid.*

2.4 Identitet

Ahmadi talar om att det görs en indelning av begreppet identitet mellan objektiva och subjektiva identiteter. En objektiv identitet är den identitet som tillskrivs av andra. Här kan individen vara definierad utifrån vad andra tror vara individens egenskaper eller utifrån det som av andra anses känneteckna den sociala grupp som individen tillhör, individen definieras främst utifrån den grupp denne tillhör, exempelvis som medlem av en yrkesgrupp. När en individ tillskriver sig själv dessa egenskaper eller själv tar till sig definitionen som medlem av en social grupp talar man om subjektiv identitet⁴¹. Identitet skapas i en växelverkan mellan individen själv och den sociokulturella miljön. Identitetsbygget ses även som en medvetet skapande process, där man konstruerar sig själv. Identitet är något situationsanpassat, man kan välja olika självbilder i olika sammanhang. Det ses som föränderligt i tiden, vilket leder till en tidsbundenhet. Identitet bör därför betraktas som en pågående process och inte som någon egenskap⁴². Ett postmodernt sätt att se på identitet är att se identitet som resultatet av människors anpassningsbehov i en ny social och politisk miljö. Den mening och det syfte som individer skapar i sina identiteter gäller enbart för en kortare tid istället för hela livet. Man skapar inte längre mening i sin tillvaro genom en ideologi eller religion utan individer skapar mening i korta episoder i sina liv. Identitet betraktas som kortsiktiga strategiska projekt, och något man själv väljer. Individers identiteter är tillfälliga och utbytbara⁴³.

2.5 Yrkesidentitet

Lipsky talar om Street-Level Bureaucrats (gräsrotsbyråkrater) som de yrkesgrupperna inom den offentliga sektorn. Till gräsrotsbyråkrater hör socialarbetare, men även bland annat lärare, poliser och anställda inom sjukvården. Vad som kännetecknar dessa yrkesgrupper är att de har en direkt kontakt med människor i arbetet, och att de har en viss självständighet i utförande av arbetsuppgifter. Beslut som fattas av gräsrotsbyråkrater har en stor inverkan på människornas liv, och kan även påverka en annan människas självbild, genom den roll den får i interaktionen med gräsrotsbyråkraten⁴⁴. En konflikt hos gräsrotsbyråkrater är skillnaden mellan vad man vill åstadkomma och vad det finns möjligheter att göra. Man går in i yrket för att hjälpa folk, men har oftast ingen möjlighet att nå upp till sina ideal. För lite resurser, otydliga metoder och ingen möjlighet att arbeta med de individuella behov som varje klient har, präglar snarare verkligheten för gräsrotsbyråkraten⁴⁵. Man är längst ner i den offentliga hierarkin, och är den som ska verkställa beslut fattade av politiker och högre myndigheter⁴⁶. Detta visar på det dubbla uppdrag som Lindgren skriver om, vilket präglar yrkesrollen för socialsekreterare. Å ena sidan har socialsekreteraren ett yttre uppdrag som bestäms av samhällets lagar och bestämmelser, där man företräder samhället. Å andra sidan har man även ett inre uppdrag där utgångspunkten är klientens egen önskan om förändring, där socialsekreteraren är företrädare för klienten⁴⁷. Språket får även en effekt utifrån detta dubbla uppdrag. En professions utveckling sker ofta genom att språket specialiseras inom professionen. Detta skapar gränser utåt för professionen, som även har en stärkande effekt inåt. Man särskiljer sig från andra professioner. Dock har det dubbla uppdraget den effekten

⁴¹ Ahmadi (2000)

⁴² ibid.

⁴³ ibid.

⁴⁴ Lipsky (1980) *Street-Level bureaucracy – Dilemmas of the individual in public services*

⁴⁵ ibid.

⁴⁶ Weinsjö (2004) *Hur formas socionomers yrkesidentitet? En kvalitativ intervjustudie*

⁴⁷ Lindgren (1999) "Det dubbla uppdraget" i Bernler, Cajvert, Johnsson, Lindgren (1999) *Psykosocialt arbete – idéer och metoder*

på socialt arbete att ett exkluderande språk då även exkluderar klienter, vilket inte är önskvärt. Språket som används i kontakt med klienter måste vara solidariskt med klienten, så att man kan förstå varandra. Lindgren menar att denna språkliga solidaritet med klienter minskar möjligheten för socialarbetare att särskilja sig från andra yrkesgrupper, vilket delvis är en förklaring på bristen på yrkesstolthet bland socialarbetare. En profession känner sig starkare om den kan bygga murar utåt, vilket inte är möjligt språkligt för socialarbetare⁴⁸.

En del i professionaliseringen för socialarbetare är att den professionella har ”en samlad och tydlig yrkesidentitet”⁴⁹. Med detta menas att yrkesidentiteten omfattar hela yrket, och inte bara dess specialfunktioner. Man ska även ha en klar uppfattning om både möjligheter och begränsningar inom yrket. Då socialt arbete är komplext och brett kan det ta tid att väva samman alla kompetenser vilket kan få effekten att en yrkesidentitet kan upplevas som diffus, och det tar lång tid innan man får överblick över alla komponenter. En specialisering inom yrkesområdet kan påskynda processen mot en yrkesidentitet. På detta vis minskar kunskapsmängden som ska hanteras och bearbetas, och sammanhanget kan verka mindre komplext⁵⁰. Socialarbetarrollen är inte en roll, utan det finns flera roller, vilka beror på var man arbetar och vad man arbetar med⁵¹.

Weinsjö talar om olika definitioner av yrkesidentitet. Det kan ses som vem man är i yrket, hur man uppfattar sig själv som yrkesverksam. Det är kopplat till hur man definierar sig själv och lyfter fram det som är speciellt inom sitt område, och hur man själv positionerar sig inom detta. En annan definition hon lyfter fram är att yrkesidentitet även kan ses som något som kan tillskrivas en individ eller grupp utifrån vilka uppgifter man har och vilken yrkesroll man tilldelas⁵². Det finns olika sätt att se på framväxten av yrkesidentitet. Ena teorin säger att yrkesidentiteten växer fram genom erfarenheter av arbetet, att det gradvis utvecklas i alla de möten som socialsekreteraren har med klienter och kollegor, som ger erfarenhet. En annan teori betonar att yrkesidentiteten sker utifrån tillfälligheter och brott i yrkeskarriären, som kan leda till att individen ifrågasätter och omdefinierar tidigare erfarenheter och förhållningssätt. Detta påverkar yrkesidentiteten⁵³. Yrkesidentiteten formas även i samspel med andra, klienter, kollegor och även personer i det privata. Socionomer ser på sig själva utifrån den bild som de själva har på yrket, men även den bild som andra har på yrket⁵⁴.

2.6 Tidigare forskning

Vad gäller det specifika ämne som studien handlar om – hur socialsekreterare konstruerar sin yrkesidentitet utifrån de bilder som framkommer i massmedia – har jag inte funnit så mycket tidigare forskning. Det verkar vara ett ämne som inte har uppmärksammats i så stor utsträckning. Det finns dock en del forskning kring hur socialarbetare uppfattar massmediers bild av yrket, där de inte har följt upp med en koppling till deras yrkesidentitet. Nedan sammanfattas den forskning som ligger nära uppsatsämnet. Jag gör inte anspråk på att redogöra för all tidigare forskning, utan det som följer är ett urval av de studier som gjorts.

⁴⁸ Lindgren (1999)

⁴⁹ Lindgren och Johnsson (1999) ”Yrkesroll och professionalitet” i Bernler, Cajvert, Johnsson, Lindgren (1999) *Psykosocialt arbete – idéer och metoder*, s.19

⁵⁰ ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² Weinsjö (2004)

⁵³ ibid.

⁵⁴ ibid.

2.6.1 *For the children: Accounting for careers in child protective services*

Artikeln "For the children: Accounting for careers in child protective services"⁵⁵, skriven av Morris tar upp en studie baserad på narrativ skrivna av 20 kvinnor som arbetar med barnavård i Florida, USA, formulerat utifrån deras egna karriärer, och lyfter fram den utsatthet de upplever i yrket. Hon tar upp socialarbetarnas svåra uppdrag att utföra "dirty work", göra handling av politiska beslut och regler, och hur detta får som effekt att det är utförarna, socialarbetarna som får utstå kritiken associerade till de politiska beslut som de har som uppgift att utföra. Socialarbetarna hamnar i kläm mellan beslutsfattare som är högst upp i systemet och de som är längst ner i systemet, klienterna. Genom att utföra detta "dirty work", och ta den position som det innebär, påverkas identiteten negativt för de som tar de rollerna. Även om socialarbetarna identifierar sina handlingar som rätta kan de ändå få en negativ effekt på identiteten. Den ständiga negativa uppmärksamhet från media, och det motstånd som kan komma från dagliga kontakter med klienter påverkar kvinnornas psyke negativt. Som grupp är socialarbetarna som arbetar med barnavård mycket känsliga för den negativa allmänna uppfattningen av yrket. Deras upplevelse är att massmedia ensidigt rapporterar det negativa med yrket, och de är överens om osannolikheten i att media ska rapportera om framgångar som yrkesgruppen har. Detta för att de inte tror att lyckade fall inte är lika intressanta att rapportera om som tragedier. Förutom att se att media riktar in sig på enbart det negativa är en annan motberättelse, som Morris kallar det, att socialarbetarna ser sin roll som nödvändig i samhället. I sina berättelser beskriver de att deras accepterande att utstå kritik och långa arbetstider i en ibland hotfull miljö, eftersom de tror att de bidrar med något gott, det allmänt goda. De ser sig själva som att de bidrar med nödvändig service för samhället. Härigenom kan socialarbetarna skapa positiva självbilder inom en negativ och utsatt arbetsmiljö.

2.6.2 *Social worker perceptions of the portrayal of the profession in the news and entertainment media: An explorative study*

Denna studie av Zugazaga, Surette, Mendez och Otto⁵⁶ beskriver socialarbeters uppfattningar av bilden av yrket såsom den framställs i nyheter och underhållning i media. 665 socialarbetare i Florida deltog i studien, som var en explorativ studie baserad på enkätsvar från socialarbetarna. Uppfattningen bland dessa socialarbetare var att i nyheter och media framställdes professionen på ett negativt sätt. Kvinnliga socialarbetare var mer benägna att uppfatta framställningarna i media som negativa, och att socialarbetare inte framställdes som omtänksamma, till skillnad mot manliga socialarbetare. Samma relation fanns mellan socialarbetare med hög inkomst. Ju högre inkomst socialarbetaren hade desto mer uppfattade denne att socialarbetare framställdes som omtänksamma. De bilder som framkommer i media har betydelse, menar författarna, eftersom enbart ett fåtal individer i samhället har en kontakt med socialarbetare. De som inte har någon kontakt utgår enbart från de bilder som skildras i media. Framställs yrkesgruppen negativt har även allmänheten en negativ uppfattning. Författarna anser att professionen borde ha en mediastrategi för att denna bild ska förändras. Risk finns att yrket blir stereotypiserat och irrelevant om man inte har en aktiv mediastrategi. Det är viktigt att förbättra bilden i media och underhållning då dessa bilder tros ha betydelse för offentligt stöd för program, arbetarnas moral och dess möjlighet att locka nya socialarbetare till yrket.

⁵⁵ Morris (2005) "For the children: Accounting for careers in child protective services" i *Journal of Sociology and Social Welfare*, Volume XXXII, Number 2, 131-145

⁵⁶ Zugazaga, Surette, Mendez och Otto (2006)

2.6.3 Media och socialt arbete

Brunnberg⁵⁷ har gjort en studie om på vilket sätt socialsekreterare i Sverige och England upplever att media har påverkat det sociala arbetet och professionens status. Studien baseras på 24 djupintervjuer, varav 11 i Sverige och 13 i England. Författaren har även skickat ut ett frågeformulär till 90 socialarbetare från samma ställen, där de fått svara på frågor kring ämnet. Hon granskade även i vilka situationer relationen till media blivit central för socialarbetarna. Både de svenska och de engelska socialarbetarna ansåg att deras yrke har medel- eller förhållandevis låg status. Båda grupperna menar att statusen kan påverkas av vilken publicitet yrket och deras arbetsinsatser får i media. De engelska socialarbetarna ansåg att rapporteringar om skandaler inom yrket påverkar statusen negativt. I England har socialt arbete varit mer skandalomsusat än i Sverige. De svenska socialarbetarna ansåg inte i lika stor utsträckning som de engelska att medias roll för yrkets status var lika central och negativ. Men de menar ändå att publiciteten i media har påverkan på statusen. Media rapportering påverkar policy och praktik inom socialt arbete. Socialarbetarna anser att medias rapportering har en central roll i skandaliseringen av verksamheten. Publiciteten kan få politiska, administrativa och professionella konsekvenser för verksamheten.

6.2. 4 Sociala problem och socialpolitik i massmedier

Kapitlet "Mellan vardag och dramatik" i boken "Sociala problem och socialpolitik i massmedier"⁵⁸ behandlar hur massmedia rapporterar om socialt arbete och barnavård. Lundström menar att socialarbetare uppfattar skildringen som negativ. Socialarbetarna fokuserar främst på rapporteringar om individuella ärenden där barn har farit illa och socialtjänsten inte har ingripit, vilket media skildrar som felaktigt, eller ärenden där barn har omhändertagits utan att det funnits skäl till detta. Författaren menar att det ter sig rimligt att det är just dessa dramatiska fall som bidrar till att forma synen på socialt arbete, genom att de har en ofta stark emotionell kraft. Lundström har gjort en studie där han har gått igenom fem dagstidningar under fyra månader, och granskat pressens bevakning av utsatta barn och unga. Syftet är att få en bild av den vardagliga pressbevakningen av socialt arbete med barn och unga. Lundström poängterar att socialtjänsten inte är väl förekommande i tidningar, det är ovanligt att man skriver om socialtjänsten. De har heller ingen framträdande plats i tidningen. De artiklar som skrev om socialtjänsten var heller inte enbart negativa. Enbart 25 procent av artiklarna kunde anses vara negativa. En reservation som görs är dock att under den tid som undersökningen genomfördes förekom det inget dramatiskt barnavårdsfall. Det verkade även som att lokaltidningar skrev betydligt mer positivt om socialtjänsten än risktidningarna.

Det förekommer en hel del engelsk forskning kring detta ämne. England har en lång historia av dramatiska barnavårdsfall som har fått mycket uppmärksamhet. I England har man ansett sig kunna se att socialtjänsten har blivit en symbol för en stelbent offentlig sektor, och angrepp på socialtjänsten har blivit en attack på den offentliga sektorn överhuvudtaget. Det är inte på samma sätt i Sverige, dock menar Lundström att det ändå är så att socialtjänsten ibland får tjäna som exempel på en offentlig sektor som inte fungerar.

⁵⁷ Brunnberg (2001) "Media och socialt arbete – En explorativ studie av medierapporteringen som påverkansfaktor inom socialtjänsten i Sverige och England" i *Nordicom Information Medie- och kommunikationsforskning i Norden*, Vol. 23, No. 2, p 31-44

⁵⁸ Lundström (2004) "Mellan vardag och dramatik – Pressens bevakning av socialt arbete med utsatta barn och unga" i Blomberg, Kroll, Lundström, Swärd (2004) *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*

Att enbart granska dramatiska barnavårdsfall ger inte en heltäckande bild av medias framställning av socialt arbete, skriver Lundström. Men det verkar ändå vara så att bevakningen av dessa ärenden bidrar till att skapa en negativ bild av yrket. Och de ärendena verkar även vara betydelsefulla för socialarbetares egen självbild och deras föreställningar om allmänhetens attityder till dem.

3 METOD

Nedan presenteras det metodval som gjorts inför studien, och det tillvägagångssätt som har använts för att nå fram till resultatet. Vidare presenteras information om urval, intervjuareffekt, skriftligt material som använts i genomförandet av studien, validitet, reliabilitet, val av analysmetod, och de etiska överväganden som gjorts under studiens genomförande.

3.1 Metodval och tillvägagångssätt

Jag har valt att göra individuella intervjuer med fem socialsekreterare. Syftet med att använda sig av en kvalitativ forskningsintervju är att ur den intervjuades perspektiv kunna förstå ämnet från dennes subjektiva verklighet⁵⁹. Utifrån ett postmodernt perspektiv ser man att intervjun äger rum i ett mellanmänniskt sammanhang, och beroende på kontexten tolkas uttalandena från intervjun olika. Kunskapen konstrueras i relationen mellan den intervjuande och den intervjuade, och i den kontext de är. Man samtalar om ett ämne som är av intresse för bägge två, och tillsammans skapas en kunskap som gäller i just det sammanhanget vid den tidpunkten. Genom språket konstrueras verkligheten i intervjun⁶⁰.

Under intervjuerna utgick jag från en intervjuguide som var uppdelad i tre teman relaterade till syftet med studien. Dessa teman var ”uppfattning av massmedias bild”, ”hur påverkar detta socialsekreteraren?”, och ”yrkesidentitet”. Utifrån dessa teman hade jag ett antal frågor, som berörde mina teman på olika sätt. Då jag inte hade önskan att hålla en strukturerad intervju förhöll jag mig fri till frågorna, och var öppen för följdfrågor, och anpassade mig till intervjupersonens egna tankar som kunde föra mig in på andra spår än jag tänkt tidigare. På detta vis kunde jag skapa ett samtal kring ämnet, men samtidigt hålla mig till ämnet. Metoden med en semistrukturerad intervju underlättar senare vid analysstadiet att strukturera intervjun, till skillnad mot om jag hade valt en ostrukturerad intervju⁶¹, då jag kan utgå från mina teman och frågor, även om det under intervjuns gång kan framkomma ytterligare teman att förhålla sig till. Intervjuerna tog mellan 40 minuter och drygt en timma. Variationen i längden på intervjuerna beror helt enkelt på att de olika intervjupersonerna var olika utförliga i sina svar på frågorna. Det beror även på mig som intervjuare, då jag i vissa intervjuer hade fler uppföljningsfrågor till intervjupersonen, och följde upp teman som intervjupersonen lyfte fram. Alla fem intervjuerna skedde på informanternas arbetsplatser. I fyra av fallen på respektive socialsekreterares kontor, och i ett av fallen i ett samtalsrum tillhandahållet av informantens arbetsplats. Det var informanternas eget val i alla fem fallen att hålla intervjun på deras respektive arbetsplats.

3.2 Urval

Jag har intervjuat socialsekreterare som arbetar inom socialtjänstens barn och familj i Borås. Valet av socialsekreterare inom barn och familj beror på att jag anser att det är den gruppen som är den mest utsatta i media, då det är de som handhar de ärenden som jag tror berör folk mest – omhändertaganden av barn. Jag har inte gjort några begränsningar vad gäller kön eller ålder och hur länge socialsekreterarna har arbetat inom socialtjänsten. Detta för att få en spridning på informanterna, och för att det då förhoppningsvis skall kunna skildra

⁵⁹ Kvale (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*

⁶⁰ *ibid.*

⁶¹ Kvale (1997)

verkligheten inom socialtjänsten, med socialsekreterare med olika erfarenheter. De socialsekreterare jag har intervjuat har alla varit kvinnor. En man hade säkert kunnat bidra med andra erfarenheter som hade kunnat vara intressanta, men jag har inte sett detta som något problem, då socialtjänstens barn och familj ändå är kvinnodominerat, och jag vill inte heller styra vilka informanter som skall delta i studien.

Jag har sökt informanter genom att ta kontakt med chefen för Individ- och familjeomsorgens barn- och familjeärenden i Borås, för att få hjälp med kontakten med socialsekreterare. Han gick ut med information om min uppsats till de tre olika arbetsgrupperna i staden. Via honom fick jag kontakt med tre informanter, som jag sedan tog kontakt med och bestämde tid och plats för intervju. En socialsekreterare fick jag kontakt med via en tidigare arbetskamrat som arbetar som socialsekreterare. Genom den fjärde informanten fick jag även kontakt med en femte, som arbetar på samma kontor som denna. Två socialsekreterare har jag då fått kontakt med via snöbollmetoden⁶². Mina intervjupersoner kommer från två olika socialkontor i Borås. I det tredje socialkontoret fick jag inte kontakt med någon socialsekreterare. Det hade varit givande att ha någon intervjuperson från alla socialkontor, då arbetsmiljöerna säkerligen skiljer sig åt på de olika socialkontoren, och socialsekreterarna kan föra olika diskussioner kring uppsatsämnet. Men då ingen socialsekreterare från det tredje socialkontoret var intresserad av deltagande i studien får det vara en acceptabel spridning på informanter. De tre socialkontoren är även uppdelade så att de alla tre är placerade i relativt utsatta områden i staden, och har även mer välbärgade kommundelar hörandes till socialkontoret. Till de två socialkontor där informanterna arbetar hör varsin invandrartät kommunedel, vilket får en påverkan på det klientel som får kontakt med socialsekreterarna. Till det tredje socialkontoret hör ett annat utsatt område i staden.

I efterhand kan tänkas att det hade varit en fördel om alla de informanter som deltog i studien hade uppfyllt ett krav om att ha yrkesidentitet som socialsekreterare. Effekten blev att en av informanterna inte ansåg sig ha en yrkesidentitet, vilket var en relevant del i studiens syfte. Detta hade kunnat preciseras i informationen som gick ut till socialsekreterarna med förfrågan om deltagande. Det visade sig dock inte bli något problem då frågorna kunde omformuleras i vissa fall, och kunde även användas som en aspekt på hur yrkesidentitet utvecklas.

3.3 Intervjuareffekt

En risk som Svenning talar om vad gäller personliga intervjuer är intervjuareffekten, vilket innebär att intervjuaren med sin närvaro påverkar svaren. Intervjun är en social situation där påverkan lätt kan ske, om det finns en risk med att intervjupersonen svarar i den riktning som intervjuaren önskar. En annan fara med intervjuareffekten kan vara att intervjuaren tolkar svaren fel⁶³. Men jag anser att intervjusituationen är en social situation, och i intervjun konstrueras kunskap om verkligheten genom att intervjuaren och intervjupersonen påverkas av varandra i samtalet. Därför kan man aldrig helt komma ifrån en intervjuareffekt. Och detta behöver inte nödvändigtvis vara negativt. Kvale skriver om att det kan vara en nödvändighet att ställa ledande frågor i den kvalitativa forskningsintervjun. Detta för att pröva tillförlitligheten i intervjupersonens svar, och även för att försäkra sig om att intervjuaren inte har gjort en feltolkning av de svar som intervjupersonen ger. Ledande frågor kan här snarare

⁶² Larsson (2005) "Kvalitativ metod" i Larsson, Lilja, Mannheimer (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete*

⁶³ Svenning (2000) *Metodboken*

förstärka än minska tillförlitligheten i intervju svaren⁶⁴. I intervjuerna har jag i vissa fall känt ett behov av att använda mig av ledande frågor. Detta för att inte göra en feltolkning, och även för att få ett förtydligande av svaret på en fråga, i de fall jag upplevt att intervju personen inte helt har förstått frågan, och jag då inte fått ett svar på just den fråga som ställts. För att försäkra mig om att göra mig förstådd har jag även i vissa fall fått förtydliga frågor under intervjun, och i vissa fall gjort detta med exempel på svar som frågan kan tänkas ge. Genom redogörelse av förförståelse har jag försökt klargöra eventuell intervjuareffekt, så att läsaren har med sig detta i den vidare läsningen av studien.

3.4 Skriftligt material

Den använda teoretiska referensramen och tidigare forskning har hämtats från olika litteratur. För att finna litteraturen har jag sökt i universitetsbibliotekets sökverktyg Libris. Jag har även använt mig av Göteborgs Universitetsbiblioteks egen databas Gunda, och även databaser kopplade till universitetsbiblioteket. Andra sökinstrument som har använts är Google och Google Scholar. Sökord som har använts är sökord relaterade till yrket såsom socialsekreterare och socialarbetare, och yrkesidentitet, och ord relaterade till massmedia. För att finna relevant litteratur till den teoretiska referensramen har sökord som rör dessa använts. För att finna relevanta tidningsartiklar för att kunna belysa framställningen av socialsekreterare i massmedia har jag sökt i mediearkiv, och även här sökt i Google.

3.5 Validitet

Med validitet menas att man mäter det man avser att mäta. Här är frågemetoden viktig, genom formuleringen av frågor, och även intervjuareffekten som kan påverka svaren på frågorna. Detta skall överensstämma med studiens syfte och dess frågeställningar⁶⁵. För att uppnå validitet har det varit viktigt att intervjuguiden med frågor till intervju personerna skall matcha det syfte som studien har, vilket jag menar att den gör. Viktigt har även urvalet varit, där studien har utgått från en specifik grupp, vilken även överensstämmer med de informanter som intervjuats.

Kvale tar upp att en vanlig kritik av forskningsintervjuer är att deras resultat är ogiltiga för att intervju personens rapport kan vara falsk, och att detta är något som bör kontrolleras i varje enskilt fall⁶⁶. Om det är så att informanterna under intervjuerna har uppgett osanna svar är det svårt för mig att kontrollera detta, men när jag har uppfattat det som att informanterna har uppgett två olika svar på frågorna har de närmare fått förtydliga svaren för att undvika missförstånd och upplevelsen att svaren är falska. För att säkerställa validiteten inför läsare av uppsatsen presenteras resultatet genom utvalda citat från informanterna, relaterat till min tolkning av resultatet. Detta förstärker validiteten såtillvida att läsaren ska kunna se att mina tolkningar är baserade på vad informanterna faktiskt har sagt.

3.6 Reliabilitet

Med reliabilitet menas att resultatet ska vara tillförlitligt. Om en studie med samma syfte och med samma metoder skulle utföras på samma population skall det bli samma resultat för de båda studierna. För en kvalitativ studie kan reliabiliteten inte bli lika hög som för en

⁶⁴ Kvale (1997)

⁶⁵ Svenning (2000)

⁶⁶ Kvale (1997)

kvantitativ studie. Detta för att en kvalitativ studie inte har som syfte att vara generaliserande utan mer exemplifierande, och då gäller inte resonemangen om tillförlitlighet i samma utsträckning som för en kvantitativ studie, där syftet är att kunna generalisera utifrån materialet⁶⁷. I min studie, som är en kvalitativ studie, kan jag då inte ställa så höga krav på reliabiliteten. Intervjuerna är sociala och resultatet som framkommer är beroende av både intervjuaren och intervjupersonen, och det är oundvikligt att det inte blir påverkat av den kontext den är gjord i. Någon annan som upprepar studien kommer troligtvis att få fram delvis andra resultat. Intervjuguiden var inte strukturerad, vilket gjorde den öppen för följdfrågor, som även var olika beroende på intervjupersonen. Men jag ser inte detta som ett problem, då studien inte har syftet att vara generaliserande utan skall skildra enskilda socialsekreterares subjektiva uppfattningar. Dock är strävan att materialet skall vara tillförlitligt. Kvale skriver om reliabiliteten i utskrifterna av materialet⁶⁸. För att öka reliabiliteten där har bandspelare använts under intervjuerna för att försäkra mig om att jag analyserar och utgår i resultatet utifrån det som faktiskt sagts under intervjuerna. Intervjuerna har transkriberats ordagrant. Jag valde dock att inte skriva ut hummanden och vissa utfyllnadsord. Vid de fall då det har varit svårt att uppfatta vad informanterna sagt på bandinspelningen har de meningarna inte ingått i analyser, för att risken för feltolkning inte ska uppkomma.

3.7 Val av analysmetod

Ansatsen till denna studie och den analys som gjorts har varit abduktiv. De valda teorierna och begreppen, tidigare forskning och min förståelse har haft stor betydelse för analysen av materialet, medan de skapade tematiseringarna utgår från empirin.

Som analysmetod har jag använt mig av vad Kvale⁶⁹ benämner meningskoncentrering, i behandlingen av det insamlade materialet. Det går ut på att materialet och meningarna från intervjupersonerna formuleras mer koncist. Genom att koncentrera materialet kan jag lyfta fram den väsentliga innebörden av det som sagts i kortare formuleringar. Intervjuerna lästes igenom flera gånger för att få en känsla av en helhet. Utifrån detta fastställdes teman som var relevanta för studien. Dessa teman utgick från den frågeställning som fanns, för att kunna vara försäkrad om att dessa besvarades utifrån materialet⁷⁰. Utgångspunkten var de tre teman som användes i intervjuguiden, vilka utgår från frågeställningen; uppfattning av medias bild, hur detta påverkar socialsekreteraren, och yrkesidentitet. Utifrån dessa huvudteman tematiserades materialet i centrala underteman. Den första frågeställningen resulterade i tre centrala teman: ”En negativ bild”, ”En orättvis bild” och ”Socialsekreterares eget ansvar respektive omständigheter”. Utifrån den andra frågeställningen utmynnades även där tre centrala teman: ”Självreflektion”, ”Missnöjda klienter” och ”Strida för yrket respektive sänkas”. Den tredje frågeställningen gav fyra teman: ”Identitet som socialsekreterare”, ”Växer fram”, ”Klient-respektive organisationsorienterad” och ”Medias roll”.

3.8 Etiska överväganden

Efter att en första kontakt hade tagits med de informanter som hade erbjudit sig att ställa upp i studien skickades det ut ett brev via mail till informanterna för att informera om de etiska överväganden som gjordes inför studien. Informationen som gick ut till informanterna rörde

⁶⁷ Svenning (2000)

⁶⁸ Kvale (1997)

⁶⁹ ibid.

⁷⁰ ibid.

de fyra forskningsetiska principerna enligt Vetenskapsrådet⁷¹. Informanterna blev informerade om studiens syfte och dess utförande. Jag informerade om urvalet i studien, och syftet med det. Information om att en bandspelare skulle förekomma under intervjun gick ut, och hur förvarandet av materialet skulle ske. Materialet från intervjun, bandinspelning och utskrifter, förvarades säkert i mitt hem, och sågs enbart av mig. Efter uppsatsens slutförande kommer materialet förstöras. De informerades även om frivilligheten i ett deltagande i studien, och att det var viktigt att de gav sitt godkännande till deltagandet i studien. Information om att de har rätt att när som helst dra sig ur studien gick även det ut. För att informanterna skulle kunna försäkras om konfidentialitet har inte några namn tagits med i studien, och jag har försökt att ta bort identifierande information i redovisningen av intervjuerna i resultatet. Materialet kommer endast att användas i denna studie.

Kvale skriver om att risken för att informanterna lider skada ska vara så liten som möjligt. Studien ska ses som fördelaktig, de potentiella fördelarna för informanten ska uppväga eventuella risker för skada för informanten. Därför är det viktigt för forskaren att tänka igenom konsekvenserna av att genomföra studien, både för den enskilde informanten och för den grupp som den representerar⁷². Dessa funderingar har jag haft inför studien. Syftet med studien har varit att lyfta fram socialsekreterares egna uppfattningar av hur de påverkas av media, och att de istället för att bli anklagade och beskyllda för något de inte är, låta dem prata själva om hur de upplever det. Jag ser inte informanterna som tillhörande en utsatt grupp i samhället, vilket gör att de kan ses som tillräkneliga, och ha förtroende att de vet att de deltar frivilligt i studien, och att de inte känner något tvång till att svara på frågor som de eventuellt inte känner sig bekväma att svara på.

Några av informanterna har i anslutning till intervjun undrat om möjligheten att få tillgång till uppsatsen i dess färdiga skick, vilket innebär att studien kommer att skickas till dem när den är färdig. Erbjudandet att få tillgång till den färdiga uppsatsen har gått ut till de informanter som inte självmant har frågat.

⁷¹ Vetenskapsrådet (1990) Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning

⁷² Kvale (1997)

4 RESULTAT

4.1 Presentation av informanterna

Alla fem informanterna har socionomexamen och arbetar för nuvarande som socialsekreterare på barn och familj på olika socialkontor i Borås

Socialsekreterare 1. Kvinna på 56 år. Hon har arbetat inom socialtjänsten sedan 1987.

Socialsekreterare 2. Kvinna på 55 år. Hon har arbetat inom socialtjänsten sedan 1993.

Socialsekreterare 3. Kvinna på 41 år. Hon har arbetat inom socialtjänsten sedan 1992.

Socialsekreterare 4. Kvinna på 24 år. Hon har arbetat inom socialtjänsten i 8 månader. Detta är hennes första arbete som socionom.

Socialsekreterare 5. Kvinna på 25 år. Hon har arbetat inom socialtjänsten i 6 månader. Detta är hennes första arbete som socionom.

4.2 Presentation av Borås stad

Borås är en stad med över 100 000 invånare. Förutom tätorten Borås finns det 20 tätorter i kommunen. Borås stad är styrd av de fyra borgerliga partierna i koalition med miljöpartiet och ett lokalparti⁷³. Kommunens individ- och familjeomsorg (IFO) är indelad i tre verksamhetsområden – ekonomi, barn och familj, och vuxen. Verksamheten inom barn och familj är uppdelad på tre socialkontor – distrikt norr, distrikt väst och distrikt öst. Individ- och familjeomsorgen (IFO) ger stöd och hjälp till barn, ungdomar och dess föräldrar på olika sätt. Barnens bästa är i fokus i socialtjänstens arbete, och i arbetet strävas att bidra till att barn och ungdomar får goda levnadsförhållanden⁷⁴. Socialkontoren i Borås Stad är uppdelade utifrån kommundelar, där tre till fyra kommundelar är området för vardera socialkontor. Det är en relativt jämn fördelning mellan kontoren vad gäller kommundelarnas problem och utsatthet bland de som bor i dem.

⁷³ <http://www.boras.se/omboras.4.633e5e10039748abd7fff85872.html>

⁷⁴ <http://www.boras.se/socialkontoret/individochfamilj.4.633e5e10039748abd7fff44232.html>

4.3 Uppfattning av massmedias bild

4.3.1 En negativ bild

”Jag tror att det är på det viset, eller framförallt så, det folk i allmänhet ser i massmedia det är ju tyvärr det som skrivs om, det som man skriver illa om socialtjänsten. Men det har ju genom åren funnits bra artiklar om socialtjänsten, men de blir ju aldrig lika uppmärksammade.” (Socialsekreterare 2)

Alla de fem informanter som intervjuats upplever att massmedia mestadels förmedlar en negativ bild av yrket som socialsekreterare. Flera av informanterna anser att när yrkesgruppen förekommer i massmedia är det när något har gått snett. Informanterna kan se att det även finns rapporteringar i massmedia som är i mer positiva ordalag, men att dessa inte uppmärksammas på samma sätt. En informant upplever att det finns en stämpel på yrkesgruppen och att hur man än agerar så finns stämpeln kvar.

”...och samtidigt har vi ju en stämpel på oss oavsett vad vi gör så är ju socialtjänsten, det är socranten och ingen vill ha med en att göra.” (Socialsekreterare 4)

Socialsekreterare får kritik när de anses ha gjort för mycket där de har omhändertagit ett barn som det framställs i media inte borde ha omhändertagits, eller att socialtjänsten har gjort för lite, och inte omhändertagit barn trots att de har farit illa.

”För det mesta är det ju en negativ bild där man ser att vi gör ingenting, kanske, att vi borde omhänderta barn, att det är barn och ungdomar som far illa och där socialtjänsten inte har gjort tillräckligt. Och emellanåt är det ju att vi har gjort för mycket. Att vi har omhändertagit, när det inte finns grund för...” (Socialsekreterare 3)

”Fallet Louise” är ett exempel som tas upp av fyra av informanterna vad gäller att socialtjänsten inte gör tillräckligt. De är eniga om att det låter förfärligt, och diskuterar både att det säkerligen förekommer i vissa fall att man borde ha gjort mer än man gör, men att det är då allmänheten uppmärksammar fall, och inte när det är positivt. Två informanter tar upp det positiva i fallet, och när socialsekreterare får negativ uppmärksamhet, att det är positivt med granskning, då det kan leda till att rutiner ses över, och att det kan leda till att socialsekreteraren blir bättre i sitt arbete. ”Fallet Louise” är även ett tecken på genomslagskraften när det händer något sensationellt, och att det främst är då som socialtjänsten och socialsekreterare uppmärksammas.

”...genomslagskraften är ju alltid större när det är någonting sensationellt, och det kan man ju t ex ta det här, de senaste grejerna är ju när det handlade om den här flickan Louise. Där blev det ju en väldig genomslagskraft” (Socialsekreterare 2)

En informant upplever att socialsekreterare får lite uppmärksamhet i massmedia i jämförelse med andra yrkesgrupper i samhället. Och hon lyfter även fram att socialsekreterare ofta framställs som töntiga människor. Hennes uppfattning utgår mycket från TV-serier, där hon anser att socialsekreterare framställs som konstiga.

”Alltså det är ju väldigt lite om socialtjänsten, om man jämför med polisen, och om man jämför med lärare eller läkare eller så. Och ofta är det ju lite töntigt så, det är ju ofta lite töntigt och konstiga människor, socialsekreterare, särskilt inom barn och familj. Jag tror inte

jag någon gång har sett någon vettig socialarbetare. /.../ Jag vet inte om jag sett något som har framställt socialtjänsten som duglig eller bra, så utan det är ofta konstig och avvikande, eller den maktgalna eller så.” (Socialsekreterare 1)

Samma informant önskar en TV-serie som skulle kunna visa på vettiga socialsekreterare som gör ett bra jobb, som hon tror att de flesta ändå gör. Även en annan informant tar upp att det kanske skulle vara en bra idé med en TV-serie.

”...man kanske skulle ha ett program så, som Advokaterna som går på TV och som skulle ha Socialkontoret” (skratt) (Socialsekreterare 3)

4.3.2 En orättvis bild

Tre av informanterna anser att bilden av yrkesgruppen som förmedlas i massmedia är orättvis. En informant hänvisar till den ofta ensidigt negativa bilden på yrket, och menar att det ligger en orättvishet i detta

”...en orättvis bild, tycker jag, en negativ och orättvis bild. /.../ visst finns det så att i vissa fall så borde man gjort mer än man gör, absolut. Men det är ju, då, liksom, allmänheten, det de ser så. Inte när vi gör något bra.” (Socialsekreterare 3)

En annan informant menar att massmedia ignorerar att det finns andra faktorer bakom socialsekreterares beslut många gånger. Det blir orättvist att all skuld hamnar på socialsekreteraren när, som hon anser, problemet många gånger är brist på resurser.

”Ja, de flesta gångerna att det är orättvist. För de tar inte in alla faktorer. De bara säger: ”Socialtjänsten gjorde inte det här” eller ”Socialtjänsten tog de här åtgärderna” eller ”Det finns inget barnperspektiv”, när det gäller barn eller liksom. De tar inte in andra faktorer, som att kommunens ekonomi inte tillåter det här eller att politiken, eller att det inte finns tillräckligt med hjälp, eller arbetsbelastningen socialsekreterarna har. Det är mycket som påverkar resultatet som man inte tar, utan de bara fokuserar på resultatet och presenterar det och ger inte information om hur det kommer sig att det är så. Så att det är mer eller mindre orättvist, ja” (Socialsekreterare 5)

En informant menar att det kan vara svårt att veta hur det står till i enskilda fall, om rapporteringen är rättvis eller inte, men menar att det i allmänhet är en orättvis bild. Två av socialsekreterarna har en annan uppfattning om hur rättvisande framställningarna är. De menar att ansvaret snarare ligger hos socialsekreterarna själva. En informant hävdar att det inte går att skylla ifrån sig på massmedia eller skylla på andra för den negativa bilden. Socialsekreterarna själva måste föra fram en positiv bild, vilket hon anser att de är dåliga på. En annan informant menar snarare att bilden inte är orättvis för att hon tror att den skildrar sanningen.

”Alltså, i vissa fall så tror jag att det stämmer. I vissa fall så tror jag att man som socialsekreterare är jävligt feg. Man vågar inte rycka ut, man vågar inte göra saker. Jag menar, hur långt låter man det gå innan man gör ett LVU på ett barn? Varför är man så rädd? Så att jag tror att har det gått så långt att medierna har kommit in så är det tyvärr så att det har gått för långt, och, ja, den bilden det står mer, tror jag ofta stämmer faktiskt” (Socialsekreterare 4)

Samma informant lägger ändå till att det ändå görs mycket bra arbete inom socialtjänsten, och att det aldrig är bra med enbart ett perspektiv, och att det kan finnas en orättvisa i att bara lyfta fram det ena perspektivet.

4.3.4 Socialsekreterarens eget ansvar respektive omständigheterna

Orsaken till de många gånger negativa framställningar av socialtjänsten har informanterna lite olika uppfattningar om. En informant tror att det till stor del har med den gruppen man arbetar med. Det handlar mycket om moral och värderingar, och det skamliga i att ha psykosociala problem. Hon jämför med en person som har cancer, där personen kan gå till tidningen och berätta om sina problem medan det är mer skam i att ha fått sina barn omhändertagna. Hon tror att synen hos gemene man måste förändras, så att det inte ses som skamligt att må dåligt. Hon tar även upp bristen på uppbackning hos politikerna.

”Jag menar, titta på politikerna istället, jag menar det är ju inte så att de berättar om vilken bra socialtjänst de har. Hur många människor de har fått, hur många ungar som har fått stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen. Det är ju inget politikerna berättar om.” (Socialsekreterare 1)

En annan aspekt hon lyfter fram, som även en annan informant tar upp är bristen på uppskattning hos klienter. Andra yrkesgrupper, som skola, omsorg och sjukvård kan få ”dagens ros” i tidningen, vilket inte är vanligt förekommande för socialsekreterare. Klienter vänder sig till massmedia när de har blivit förfördelade.

”...det är då man vänder sig, kanske som enskild person, eller runtomkring personerna, till massmedia och så.” (Socialsekreterare 3)

Att förändra den negativa bilden kan vara svår tror hon, då utgångspunkten är de klienter som känner att de har blivit sedda och hörda, och blivit hjälpta av socialtjänsten. Hon tror att de missnöjda klienterna har ett större behov av att göra sin röst hörd än de positiva klienterna. Samma informant menar även att media har ett ansvar, då de skriver om bristerna inom socialtjänsten för att det är då det är intressant. Det finns läsvärde i det, det säljer.

En tredje informant lyfter fram omständigheterna kring socialsekreterare som en förklaringsmodell. Hon anser att socialsekreterare många gånger får skulden för politikernas och domstolarnas agerande

”Liksom man håller på att utreda och man märker det här är det behovet. Och sen är det att man själv kanske tycker som socialsekreterare att det här barnet behöver göras LVU men när man väl kommer upp till länsrätt eller domstol så säger de nej. Så att då uppfattas det att det är socialsekreterarna, ja socialtjänsten sa nej /.../ det är politikerna som bestämmer och att det är inte bara för barnens bästa utan det handlar mycket om pengar också.” (Socialsekreterare 5)

Informanten upplever det som att det skulle behövas mer information generellt ute i samhället om vad socialtjänsten gör och få en större förståelse för det svåra arbete som socialsekreterare har. Hon vill även att socialsekreterarnas egna upplevelser ska lyftas fram. Hur socialsekreterare ser på de sociala problem de arbetar med och hur de upplever sin arbetssituation.

Det finns även en uppfattning bland informanterna att det är socialsekreterarnas eget ansvar att förmedla en positiv bild av sin yrkesgrupp. Socialsekreterare är dåliga på att föra fram det positiva som yrkesgruppen gör i sitt arbete. En informant funderar kring utvärdering av den egna verksamheten. Hon menar att framförallt har utvärdering skett kring bemötandet av klienterna, och att det har brustit, och fortfarande finns det stora brister i utvärdering av själva insatserna och om det faktiskt har skett en positiv förändring i klientens liv genom insatsen. Hon menar att så länge utvärderingen inte har skett så har heller inte socialtjänsten något att gå ut och tala om för allmänheten. En till informant anser även hon att det beror på socialtjänsten själv att den har negativ uppmärksamhet. Hon tror att det som förmedlas om socialsekreterare många gånger stämmer. När socialsekreterare förekommer i media i negativa ordalag beror det på att den enskilda socialsekreteraren har gjort fel.

”...det är fel, många gånger tror jag. Att man är feg, och sen att man som socialsekreterare, som socionom, inte har en yrkesidentitet, och vågar inte stå på sig, man har inte chefer som står på sig för en och... Det finns ingen stolthet i det här yrket, därför kan alla trampa på en” (Socialsekreterare 4)

Informanten menar att det satsas för lite på socialsekreterare. Hon menar att det krävs bättre utbildning, mer forskning och högre krav på att arbeta inom socialtjänsten. Det finns belägg för att i vissa fall anklaga socialsekreterare för att inte veta vad vi håller på med säger hon. Hon anser även att det brister i stöttning både i socionomutbildningen och på arbetsplatsen.

”Ja det finns ingen stolthet, det finns ingen som säger till dig, ryck upp dig och det är ett jättebra jobb som väntar på dig, och det är jätteviktigt allt det här.”

Bristen på stolthet inom yrkesgruppen talar ytterligare en informant om, som en bidragande faktor till den negativa bilden av yrket. Att man som socialsekreterare nästan skäms över sitt yrke och att detta då kan förstärka den bild som är utåt.

”...felet kanske är också att många inte är stolta över att vara socialsekreterare just. Att man nästan ber om ursäkt, och det, sådan är inte jag, men jag ser på kollegor så att man inte tycker det är så roligt alltid att tala om att man är socialsekreterare, ja. Så lite blir de där en självuppfyllande profetia också kanske, att ja...”

Granskningen av socialsekreterare som något positivt är något som två informanter tar upp. Det är ett viktigt arbete som utförs och som kräver granskning så att eventuella fel uppmärksammas. Att uppmärksamheten är negativ kan även det vara positivt tycker båda informanterna.

”all kritik behöver inte vara negativ. Det kan göra så att vi blir bättre på vårt jobb och är rädda om våra barn. Det är ju barn vi har att göra med. Så kritik är bra tror jag” (Socialsekreterare 4)

Enskilda fall som uppmärksammas kan även leda till att socialtjänsten ser över sina rutiner, vilket behövs enligt en informant.

”...sen så tycker jag det är bra att massmedia bevakar sådana saker. Det är väldigt viktigt att det kommer fram. Och att alla socialtjänster i Sverige ser över sina rutiner. För det behövs. Det här kunde ha hänt, förhoppningsvis inte på samma sätt, men en del utan de sakerna skulle kunna hända, ha hänt i Borås också.” (Socialsekreterare 2)

4.4 Hur detta påverkar socialsekreteraren

4.4.1 Strida för yrket respektive sänkas

Den negativa bild som informanterna uppfattar att media förmedlar av yrket påverkar dem på olika sätt. Det som ändå är gemensamt för dem är att de antingen påverkas genom att de får ett slags kämparanda av bilden, eller att de på något sätt sänks och blir mer negativa till yrket. Flera av informanterna förenar alternativen på olika sätt. En informant blir nedstämd för att hon vet att det görs ett bra arbete, även om hon är noga med att påpeka att det många gånger finns brister i det arbete som socialsekreterare utför. Hon menar att hon ofta inte tar det personligt, utan att det mer blir en igångsättare, som hon uttrycker det. Ändå kan hon se att hon påverkas negativt av framställningarna.

”Det gör ju så att man sänks, i självförtroendet. När man möter klienten så blir det ju, har det stått så i tidningen så, det är ju inte så att jag sitter i mötet och tänker att den personen tänker att jag är en nolla, eller något. Det är inte det, men har man den här synen på socialsekreterare så blir det ju också att du inte kan stå på dig hundra procentigt eftersom dina klienter inte hundra procentigt litar på dig, som de litar på en läkare.” (Socialsekreterare 4)

Hon kan se att medias bild kan få en inverkan på det vardagliga arbetet. Media har en sådan makt att de kan förändra folks uppfattning på saker och ting. Framställs det i media som att socialsekreterare är impopulära så blir de det tror hon. Om bilden från massmedia hade varit annorlunda hade hon kunnat göra ett bättre arbete, tror hon. Om man hade fått en klapp på ryggen någon gång hade det varit lättare att agera, att våga prova nya metoder och arbetssätt. Hon anser även att den negativa bilden av socialsekreterare finns på socionomutbildningen. Redan där brister det i uppmuntran och stöttning inför yrket som socialsekreterare. Man får höra att socialsekreterare många gånger gör ett dåligt jobb. Detta skapar en ovilja till att arbeta som socialsekreterare menar hon.

”Jag hamnade på socialkontor bara så där. Det var min sista tanke på att vara här. Varför? Jo för att jag har fått höra den kritiken.” (Socialsekreterare 4)

En annan informant pratar även hon om utbildningens betydelse för bilden av socialsekreterare. Föreläsare förmedlar en negativ bild av socialsekreterare vilket skapar en negativ bild bland studenterna. Hon tror att detta får till följd att nytutexaminerade socionomer väljer att inte arbeta som socialsekreterare. Hon själv tror att om bilden hade varit annorlunda hade hon snarare sökt arbete som socialsekreterare för att det verkar roligt, istället för att söka för att ta reda på om den negativa bilden stämmer.

”Speciellt som socionomstuderande tror jag i alla fall, i min klass i alla fall... har inte de flesta någon positiv bild. Vi har ju fått höra när vi började första terminen att de flesta av oss kommer att få jobba inom socialtjänsten. Men lärarna sa ju på ett mer negativt sätt än ett positivt sätt, att uppmuntra att vi ska jobba inom socialtjänsten.” (Socialsekreterare 5)

Hade bilden varit annorlunda tror hon att hon hade känt sig säkrare inför arbetet, att hon gör ett bra arbete. Och att det finns bra resultat från arbetet och inte bara kritik.

En informant som har arbetat i flera år försöker mer bortse från vad media skriver om socialsekreterare. Beroende på fallen reagerar hon olika. Antingen kan det gå in genom ena örat och ut genom andra, eller så blir hon mer intresserad och försöker följa fallet, och funderar kring om det skulle kunna hända på hennes arbetsplats. Hon hyser även en viss misstro till media, och funderar på hur mycket man egentligen kan lita på skrivierna. Hon kan inte säga om hon tycker att hon påverkas av medias bild, mer än att det kan få henne att reflektera över saker och ting.

”Jag vet inte om jag påverkas så mycket, alltså jag vet faktiskt inte om jag påverkas. /.../ Men... klart man undrar ibland och, undrar lite så, på så sätt så är det ju en påverkan, med att man tänker efter kanske. Men, jag vet inte om man påverkas...” (Socialsekreterare 1)

En informant påpekar att det är viktigt att vara lyhörd inför medias bild. Den har betydelse i möten med andra i arbetet, såsom klienter och blivande familjehemsföräldrar. Medias bild påverkar den allmänna bilden i samhället, och när hon träffar andra behöver hon ha det i bakhuvudet, för att underlätta kontakten. Hade bilden framställts annorlunda tror hon att hon själv hade haft en mer positiv bild och känt annorlunda inför yrket.

”Ja, det tror jag att jag hade gjort. För det är ju väldigt jobbigt alltså det här, även om det är saker som inte har hänt här, som Vetlanda som vi pratade om. Det berör mig ju.” (Socialsekreterare 2)

Socialsekreterare 3 försöker vända på det negativa hon får höra, och känner ibland ett behov av att försvara socialsekreterare och försöka se omständigheterna omkring fall som tas upp. Hon menar att hon mer får en kämparanda och vill motverka den negativa bilden. Hon är stolt över att vara socialsekreterare och slås inte ner av negativa framställningar. Hon vet att det görs ett bra arbete i de flesta fall och känner att hon inte tar till sig den negativa bilden som visas.

”...jag blir inte uppgiven och så på något sätt ändå, även om jag tycker ”inte nu igen, och det här är ju förfärligt”, så blir jag ännu mer såhär, nästan så man vill strida för sin yrkesroll sådär. Så jag är, jag är gärna ute och informerar om vårt jobb och så för att försöka ge en positiv bild...” (Socialsekreterare 3)

4.4.2 Självreflektion

En effekt som den negativa bilden av socialsekreterare får för de fem informanterna är reflektion. När enskilda fall uppmärksammas sker en självreflektion. Funderingar kring om samma händelse skulle kunna hända på deras respektive arbetsplats lyfts fram. ”Fallet Louise” är en utgångspunkt för tre av informanterna i funderingen.

”Det är klart när man skriver om ett ärende som kan man ju ibland undra, kan det riktigt, kan en socialtjänst bete sig så? Det är klart den där tjejen t ex. som fick bo hos sin pappa, det var ju hemskt. Och så undrar man, skulle det kunna hända här? Händer det här? Det är klart, det är ju... Jag tror att alla reagerar på just det ärendet.” (Socialsekreterare 1)

En annan informant funderade även hon kring dessa frågor efter ”Louise”. Funderingar kring om det kan hända på arbetsplatsen, och vad man kan göra för att det inte ska ske diskuteras. Hon menar att hon lärde sig en del efter ”Fallet Louise” som hon inte hade tänkt på tidigare,

vilket är en positiv aspekt av den uppmärksamhet som fallet fick, och den kritik som socialtjänsten fick i sitt agerande.

Två andra informanter tar även de upp om hur man utgår från sin arbetsplats när man får höra något negativt om socialsekreterare. En av informanterna tar även upp att hon även utgår från sig själv.

”Då utgår man ju alltid från sig själv. Sen utgår man från sina kollegor. Sen blir man ledsen för jag vet ju att det görs ett bra jobb.” (Socialsekreterare 4)

Informanten menar ändå att kritiken inte bara är negativ, utan hon tror att socialsekreterare växer i kritiken, att kritiken sätter krav på att agera och att inte bli passiv i arbetet. Den andra informanten menar att hon utgår från sin arbetsplats men känner även att det skulle behöva ske en förbättring på högre nivå än bara på arbetsplatsen. Hon menar att det kanske krävs att hon blir aktiv inom politiken för att förbättra.

”...försöker se hur man gör här, där jag jobbar nu då. De problemen, försöker förbättra samtidigt, vara delaktig./.../ Men alltså, man får den där känslan att man måste förbättra. Saker och ting måste förbättras. Jag måste kunna vara på ett... bli inblandad mer på en högre nivå kanske, för att saker och ting ska förbättras, känner jag i så fall.” (Socialsekreterare 5)

4.4.3 Klienters förhållningssätt

Informanterna är ense om att klienter tar till sig bilden av socialsekreterare som framställs i massmedia. Två av informanterna har erfarenhet av att klienter hör av sig till dem när det har framkommit något i massmedia, och att klienter kan behöva prata av sig i mötet med socialsekreteraren. En informant menar att man kan få börja mötet med att klienten får prata av sig om vad denne har hört, och så får de diskutera det innan de kan fortsätta med mötet.

”Vissa kan ju kommentera så går man vidare, vissa vill ju verkligen prata, vrida och vända så.” (Socialsekreterare 1)

Informanterna är dock överens om att det främst är de redan negativa klienterna som tar till sig den negativa bilden av socialsekreterare. De menar att en klient med positiv erfarenhet av socialsekreterare och socialtjänsten inte på samma sätt tar till sig bilden. En klient som känner att den har blivit illa behandlad av socialsekreterare är snabbare på att acceptera en negativ bild av socialtjänsten.

”...exempelvis kan jag ju tänka mig en del pappor som har haft söner som har varit väldigt kriminella, alltså de här papporna har ju förnekat det sönerna har gjort, ja, som bara den. Jag menar, en sådan pappa, och så står det en massa negativt om socialtjänsten i tidningar och i TV och så, då, då är det inte lätt.” (Socialsekreterare 2)

En annan informant tror att det främst är de som inte har haft tidigare kontakt med socialsekreterare som har en negativ bild, och att detta i de flesta fall förändras i mötet med socialsekreteraren.

”...har man aldrig haft med socialtjänsten att göra innan så tror jag att man har en sådan, en negativ bild innan man kommer hit och träffar en socialsekreterare och förhoppningsvis

känner att man har sin integritet kvar och att man blir behandlad respektfullt, lyssnad på och sådär.” (Socialsekreterare 3)

En informant som inte har arbetat så länge som socialsekreterare säger att hon själv inte har varit med om att klienter har kommenterat enskilda fall som tagits upp i media eller negativa framställningar av socialsekreterare, men har hört från kollegor att det förekommer. Kommentarer som att socialsekreteraren borde sluta utreda klientens familj och fokusera på ”Fallet Louise” istället, och liknande kommentarer är förekommande. En annan informant, som även hon har arbetat relativt kort tid som socialsekreterare, har inte heller så mycket erfarenhet av negativa kommentarer från klienter. Hon menar snarare att man ofta har en bra relation med klienten och mycket kontakt, och att de då har mycket förtroende för en. Enligt henne är det ett större problem med kommentarer från andra yrkesgrupper, såsom skola, ungdomspsykiatri och sjukhus.

”... De kommentarerna är ju från de andra personerna och det är ju deras kommentarer som påverkar mest. Känner jag i alla fall. Att det är deras kommentarer som påverkar mig allra mest. Kanske klienterna, visst i viss mån men inte lika starkt som de andra... /.../ Så man ska egentligen ha ett gott samarbete, och om de känner liksom att... klagar att inte vi gör ett bra arbete, känner man sig ännu mer liksom... utsatt kanske.” (Socialsekreterare 5)

Två informanter tar upp att det händer att klienter kan hota med att gå till media när de är missnöjda med socialsekreterarens beslut. En av informanterna menar att detta inte är helt ovanligt.

”...så fort de får ett negativt besked så ska de ringa Janne Josefsson. Så, eller ringa till olika, ja, Borås tidning, Janne Josefsson och Borås tidning. Eller något utav de stora TV, kvälls så, och det är ju inget ovanligt.” (Socialsekreterare 1)

Ingen av informanterna ser detta som en hotfull situation, de blir inte hotade av detta. Så länge man har gjort ett bra jobb och en korrekt bedömning kan man som socialsekreterare vara ganska säker menar de. De båda har en tilltro till att massmedia inte tar upp vilket fall som helst och förvränger det. Har man som socialsekreterare agerat rätt så behöver man inte vara orolig enligt dem. Men de är noga med att påpeka att det är en rättighet för klienten att gå till media när de känner sig illa behandlade och missnöjda, vilket de även visar för klienten. En av informanterna har även en förståelse för klienten, agerandet sker i affekt, när klienten är upprörd, kanske för att socialtjänsten har gjort ett tvångsingripande, och hon förstår att klienten är upprörd. Men hon har även ett förtroende för klienten att när den väl har lugnat ner sig så tänker klienten om.

4.5 Yrkesidentitet

4.5.1 Identitet som socialsekreterare

Fyra av de fem informanterna anser att de har en yrkesidentitet. Den informant som inte känner att hon har en yrkesidentitet menar först att socialsekreterare i allmänhet inte har någon yrkesidentitet. Bristen på stolthet och pondus inom yrket, och bristen på bekräftelse att socialsekreterare gör ett bra arbete är en orsak till detta. Pondus får man genom feedback från arbetsledaren och även kollegor, och hon anser att om man aldrig får den bekräftelsen skapas ingen yrkesidentitet heller. Hon kan dock se att det kan finnas en brist på erfarenhet från hennes sida som skapar avsaknaden av yrkesidentitet.

”Men det tar ju år att hitta yrkesidentitet i det här. Vad är jag och hur mycket möter jag folk och... Ja det är inget enkelt, jobba på det. /.../ Det skulle jag inte sitta och skryta om här liksom att jag har det utvecklat. Nej jag sitter här ibland och... Det känns ibland som man inte kan någonting. Man fortfarande liksom lär sig, och går runt här. Visst, man har visst ansvar och så där, men samtidigt är man fortfarande väldigt, väldigt ny och måste tillåta sig själv att vara det också. Ja det tar år.” (Socialsekreterare 4)

Den andra av informanterna som även hon har arbetat relativt kort period som socialsekreterare anser däremot att hon har tillägnat sig en yrkesidentitet. Hon identifierar sig som socialsekreterare, och känner att när det pratas om socialsekreterare och socialtjänsten kan hon identifiera sig med det. För henne är yrkesidentitet att kunna utföra sitt yrke med säkerhet och att känna sig bekväm i rollen. Att identifiera sig som socialsekreterare är något gemensamt med resterande informanter som tillägnat sig en yrkesidentitet. Det är ingen av informanterna som refererar till sig själva som socionomer, utan identiteten finns i det utövande arbetet. En informant berättar om situationer där hon arbetar med klienter med utländsk bakgrund, där hon har varit tvungen att definiera sin yrkesroll vilket hon tycker har en betydelse för hennes identitet som socialsekreterare. Två av informanterna tar upp att yrkesidentiteten är kopplad till hur man är som socialsekreterare, och tryggheten i att veta att man utför ett bra arbete.

”Det är på något sätt hur jag är som socialsekreterare. När jag säger att jag, jag tror att jag har en positiv yrkesidentitet, jag tycker om mitt jobb och att jag på något sätt kan förmedla det, både till klienter och till andra också liksom att, ja, jag kan förlita mig, att jag gör ett bra arbete. Är trygg i det jag gör på något sätt.” (Socialsekreterare 3)

4.5.2 Växer fram

Informanterna är överens om att de inte hade en yrkesidentitet precis när de började arbetet som socialsekreterare, utan att det gradvis har vuxit fram. När socialsekreteraren märker att den kan något speciellt, som inte alla kan. Bekräftelsen från klienter är även den viktig.

”...det växer ju fram successivt så. Någonstans så förstår man att man kan något som ingen annan kan, man har en annan... /.../ klienter hör av sig eller ringer och frågar och så. Så att någonstans, i samspel med omgivningen förstår man att...” (Socialsekreterare 1)

Socialsekreterare 5, som inte har arbetat som socialsekreterare mer än sex månader menar att hon inte hade en yrkesidentitet från början men att hon kände att den växte fram i arbetet med klienter, och när hon blir bekräftad som socialsekreterare av klienter och att hon kan identifiera sig när de i media talar om socialsekreterare.

”Nej, inte som man hade från början. Det kände jag definitivt inte att jag hade. Då känner man sig bara allmänt förvirrad. Yrkesidentitet kommer förmodligen när man, ja i mitt fall känner jag att den kom när jag, när jag höll på med mina utredningar, och när de ringde, sen, telefonsamtal och sökte mig som socialsekreterare. Klienterna refererade mig som socialsekreterare, fanns mitt namn under socialsekreterare” (Socialsekreterare 5)

En annan informant tror även hon att hennes yrkesidentitet vuxit fram ganska fort. Hon kopplar det till att hon aldrig har tvekat på sitt yrkesval, och att hon alltid har tyckt att arbetet

är roligt och aldrig har velat ha något annat arbete. Hon bestämde sig tidigt för vad hon ville arbeta med, vilket även det är en bidragande faktor, tror hon.

Den informant som själv anser att hon inte har en yrkesidentitet lyfter ändå fram att yrkesrollen formas varje dag i arbetet. Hon anser själv att hon inte har arbetat tillräckligt lång tid för att kunna ha utvecklat en yrkesidentitet, vilket visar på att det är något som växer fram.

”...man formas ju varje dag. Erfarenhet får man ju mycket. Det här är ju ett jobb där det händer ständigt nya grejer /.../ Så att du... I det här jobbet växer man varje dag. Varje dag är en ny utmaning.” (Socialsekreterare 4)

4.5.3 Klient- respektive organisationsorienterad

Informanterna menar att deras yrkesidentitet, alternativt yrkesroll, formas utifrån flera aspekter. Vad som ändå verkar vara huvudlinjerna är att antingen är socialsekreteraren mer klientorienterad eller mer organisationsorienterad. Tre av informanterna menar att det som främst påverkar deras yrkesidentitet är samspelet och kontakter med klienterna. En informant pratar om att hennes yrkesidentitet formas i samspel med omgivningen hela tiden, med människor, klienter, ja alla hon möter. Hon berättar att i början när hon arbetade kunde hon känna ett behov av att försvara sig och att visa att hon hade rätt, men nu är fokus snarare på arbetet med klienten.

”...för mig var det nog mycket det här att, det kanske var också lite Janne Josefsson-stuket att försöka visa att man har rätt så. Idag är det inte riktigt lika viktigt. Det är ju själva processen, som man sätter igång som är det viktiga, att det händer någonting med klienten så. Eller den man jobbade med.” (Socialsekreterare 1)

Hon säger även att hon idag har en tro på klienten, mer än vad hon hade som ny socialsekreterare. Och att hon även inser att hon är viktigt för klienten, men inte viktig på det sättet som hon trodde tidigare. Hon behöver inte vara där för klienten hela tiden, utan att de räcker att hon är där då och då. Hon menar att de är en häftig känsla.

En annan informant menar även hon att hon är klientorienterad. Hennes yrkesidentitet formas utifrån kontakten med klienter, utifrån det arbete hon utövar. Hon förklarar det med att tala om eventuella neddragningar och sämre budget, och hur hon aldrig skulle låta det hindra henne i sina beslut.

”Och då pratar man om det att vi kan inte placera längre, att barn och ungdomar som är placerade. Och då känner jag att jag kan inte göra våld på mig själv och det handlar om min yrkesidentitet så att jag måste ju se till behoven, barnens bästa så. Så att jag känner att den är nog ganska förankrad i mig, För då kan inte jag, jag måste ju göra en bedömning utifrån mina, vad jag anser är rätt så, och då kan inte det spela någon roll om vi har pengar eller inte...” (Socialsekreterare 3)

Hon känner inte att hennes identitet är kopplad till organisationen, utan hennes yrkesidentitet är förankrad i kontakten med klienterna. Hon tror att det kan bero på att hon tycker att klientarbetet är så roligt. Hon anser även att hennes ansvar som socialsekreterare är att utreda och se om det föreligger behov, och hur barnet har det. Sen fattar hon beslut utifrån det, och kan inte ta ansvar för om det finns resurser till insatserna. Det menar hon är de högre chefernas ansvar att ta det ansvaret, då får de avslå utifrån budgeten.

Informanten som själv inte anser att hon har en yrkesidentitet pratar istället om hur hennes yrkesroll formas. Hon menar att allt formar henne, hon formas varje dag. Hon anser ändå att främst klienterna formar henne, även om hon ser många olika faktorer.

”Jag kan säga att allt formar mig. Kollegor, mina klienter främst, möten, utbildningar som vi får, utbildningar utifrån får man ju också. Att jag försöker finna mig, att ha en användning av det. Ja allt ska jag säga.” (Socialsekreterare 4)

Men hon anser själv att organisationsarbete är en av de saker som kan få socialsekreterare att utveckla en tydligare yrkesidentitet. BBIC (Barnets Behov i Centrum) är en av de saker som hon tror kan skapa en sammanhållning och en tydligare yrkesidentitet. Hon menar att ett liknande tankesätt på alla socialkontor är en bra metod för detta. En annan informant lyfter även hon upp BBIC som en viktig del i yrkesidentiteten. Hon är mer organisationsorienterad i sitt arbete, och fokuserar mer på organisationen som en aspekt som formar hennes yrkesidentitet. Hon anser även att myndighetsutövning är en viktig del i formandet av identiteten. Det är myndighetsutövning som socialsekreterare arbetar med, och då är detta en viktig aspekt.

”Ja, det är mycket utifrån lagstiftningen. Just det här med myndighetsutövningen. Annars har vi ju väldigt mycket rutiner här. Mycket handläggningsrutiner. Det måste man kalla för processdokumentation. Och sen är det här BBIC, barnets bästa i centrum.” (Socialsekreterare 2)

Det har blivit mycket mer rutiner de senaste åren, och detta känner hon har en stor betydelse för arbetet, och hon kopplar sin yrkesidentitet mycket till detta.

En annan informant menar att hennes yrkesidentitet formas utifrån kontakten med andra kollegor. Hon har varit socialsekreterare en kort tid, och tror att detta kan ha en betydelse för att hon själv känner att just kollegorna är viktiga för henne. Det är genom dem hon stärks, genom att de ser henne som professionell och ger henne arbetsuppgifter och uppmuntrar henne och stärker hennes självförtroende. Att se sitt namn under benämningen ”socialsekreterare” på papper och utredningar påverkar henne också. Men hon kan även se klienternas påverkan på henne, genom att klienterna benämner henne som socialsekreterare och ringer och söker henne som socialsekreterare känner hon att hon har utvecklat sin yrkesidentitet.

4.5.4 Medias roll

Informanterna kan känna att media har en viss betydelse för formandet av sin yrkesidentitet. En av informanterna tror att det påverkar i allmänhet, men kan inte riktigt se att det påverkar henne konkret, mer indirekt tror hon i så fall.

”...man kan väl gå olika vägar, antingen är det så att man nästan skäms över att vara socialsekreterare eller så kan det bli nästan tvärtom, att man känner mer att man verkligen vill tala om att är det och att jag är stolt över det. /.../ Ja i allmänhet tror jag det absolut. Det kanske det har för mig med på något omedvetet sätt men...” (Socialsekreterare 3)

Hon har varit inne på det tidigare under intervjun, att den negativa framställningen snarare får henne att vilja försvara sitt yrke, och att hon får en kämparanda och vill strida för sitt yrke,

och hon arbetar även aktivt med att vara ute bland folk för att förändra bilden av socialtjänsten som något negativt. Hon är stolt över att vara socialsekreterare och försöker även förmedla det. En annan informant är inne på detta hon med, att den påverkan det har på henne är att hon vill jobba emot den bilden som skildras i media. Den laddar henne till att vilja visa något annat.

Andra sätt att se på medias påverkan är, som lyfts fram tidigare, att det får effekten att man tänker efter och funderar kring om det skulle kunna hända på ens egen arbetsplats.

”Människor formas i samverkan med andra. Eller i samspel. Så någonstans så, givetvis så kommer ju de här med tidningar in, men det är väl mer utifrån det att man tänker efter så. Skulle det kunna hända hos oss? Skulle jag kunna bete mig så? Vad är det som gör att det har hänt?” (Socialsekreterare 1)

Hon anser att medias bevakning har en positiv effekt, att det är bra att man får tänka efter och fundera kring vad som händer och fundera på vad det är som gör att det händer. Sedan menar hon fortfarande att hon tycker att socialsekreterare framställs som idioter och konstiga människor. En annan informant tycker även hon att det är bra med medias bevakning, och att hon påverkas av det, media är en del av många aspekter som formar hennes yrkesidentitet. Sedan känner hon med att det får en att tänka efter, och kan få till följd att organisationen tittar över sina rutiner, vilket behövs, menar hon. Det som har hänt i Vetlanda skulle kunna ha hänt i Borås också, en del av de sakerna i alla fall, säger hon. Så hon ser medias roll som positiv, som en aspekt som kan mana till förändring.

En informant tror inte att massmedias bild är en stor del i vad som formar hennes yrkesidentitet. Hon känner inte att det påverkar henne mycket. Hon identifierar sig med socialsekreterare när hon hör om det i media, men ger det inte någon stor betydelse.

”Nej, men jag struntar mer eller mindre i vad de säger för att jag vet att det inte stämmer eftersom jag redan jobbar här, och om de säger att det är en negativ bild för att det har varit det, jag vet att det har ju varit mycket, att det är ju ganska mycket saker som beror på det.” (Socialsekreterare 5)

Hon tycker att bilden massmedia ger påverkar henne och hon kan bli irriterad över att de ger en felaktig bild, men hon känner själv att det inte får en inverkan på hennes yrkesidentitet, eftersom hon vet att bilden inte stämmer.

5 ANALYS

Nedan följer en analys utifrån de teman som formulerats med utgångspunkt från det insamlade materialet. Det kommer att analyseras utifrån de valda teorierna, socialkonstruktionism, symbolisk interaktionism, dagordningsteorin, och även begreppen identitet och yrkesidentitet. I analysen förhåller sig även materialet till tidigare forskning relaterat till ämnet.

5.1 Uppfattning av massmedias bild

5.1.1 En negativ bild

Informanterna i denna studie uppfattar att media förmedlar en negativ bild av yrket. Det är de sensationella fallen som uppmärksammas och de som påverkar allmänhetens uppfattningar om socialtjänsten menar de. En av informanterna menar att socialtjänsten får lite uppmärksamhet i media, till skillnad från andra yrkesgrupper, precis som Lundström visar⁷⁵. Informanterna uppfattar att media skildrar en negativ bild, och de menar att denna bild är det som allmänheten ser, och gör det till sin verklighet. En av informanterna menar att socialsekreterare har en stämpel på sig vad de än gör, vilket visar massmedias makt över våra tankar⁷⁶. Morris talar om att socialarbetares berättelse om att massmedia ensidigt skildrar de negativa aspekterna av yrket är en motberättelse. Genom att formulera motberättelser kan socialarbetarna skapa en positiv självbild inom den negativa arbetsmiljö som det ofta är inom socialt arbete⁷⁷. Detta kan även vara en metod för informanterna i denna studie, för att kunna försvara sig mot den eventuella negativa effekt som den negativa uppmärksamheten kan få på socialsekreterarens identitet. Studien visar på liknande resultat som tidigare forskning. Det visar på att socialarbetare uppfattar massmedias bevakning av yrket och yrkesgruppen som negativt. Lundström menar att socialarbetare uppfattar att media i de flesta av fallen skildrar yrket negativ, trots att undersökningar visar motsatsen. Uppseendeväckande barnavårdsärenden är de som utmärker bevakningen, och även det som formar de negativa bilder av yrket som förekommer i samhället⁷⁸. Massmedia konstruerar den verklighet som skildras i nyheterna, enligt McCombs är den verklighet vi får från media en andrahandsverklighet, där journalister är de som har formulerat det vi ser och hör. Det är deras definition av verkligheten, och denna definition är det vi tar till oss och gör till vår egen verklighet⁷⁹.

Människor formar sina självbilder utifrån hur andra uppfattar oss. Man får ett jag genom att tolka andras bilder av en själv. Man skapas i interaktion med andra⁸⁰. Informanterna uppfattar att andra ser yrkesgruppen på ett negativt sätt, detta påverkar deras egen bild av sig själva.

5.1.2 En orättvis bild

Informanterna utgår från den, vad de uppfattar det, negativa framställningen av yrket när de funderar kring om bilden är rättvis eller ej. En av informanterna hänvisar till att massmedia ignorerar faktorer som står utanför socialsekreterarnas makt, och gör dem till socialtjänstens

⁷⁵ Lundström (2004)

⁷⁶ Petersson, Carlberg (1990)

⁷⁷ Morris (2005)

⁷⁸ Lundström (2004)

⁷⁹ McCombs (2006)

⁸⁰ Trost, Levin (1999)

ansvar. Enligt Lundström kan man ibland se att socialtjänsten får representera en offentlig sektor som inte fungerar⁸¹, vilket man kan känna av i en av informanternas svar. Hon känner att hon som socialsekreterare får stå till svars för sådant som ligger utanför hennes ansvarsområde, att det är avsaknad av resurser och politiska beslut som brister, och inte socialsekreteraren själv.

Två av informanterna anser inte att bilden är orättvis. En av dem menar att det är socialsekreterarnas eget ansvar att föra fram en positiv bild av yrket. Det går inte bara att skylla på media, utan man får ta eget ansvar för det. Detta är i linje med Zugazaga et al., som menar att socialarbetare borde ha en tydlig mediastrategi för att själva kunna påverka framställningen av professionen i media⁸². En annan informant har snarare tagit till sig den negativa bild av yrket som hon uppfattar att media förmedlar. Samma informant, nyss nyutexaminerad, menar även att socionomutbildningen förmedlar en negativ bild kring yrket. Hon påverkas av denna bild, och konstruerar en verklighet om hur en socialsekreterare är. Berger och Luckmann talar om typifieringsscheman, där yrken, såsom socialsekreterare kan vara en typifiering. Man kopplar vissa egenskaper och aspekter av uppföranden till denna typifiering. Detta påverkar den bild man har av personer. Så länge dessa typifieringar inte blivit motbevisade är det de som är utgångspunkten för uppfattningen om en människa eller grupp⁸³. Informanten, som inte har arbetat så länge som socialsekreterare har denna negativa bild av yrket som hon har fått förmedlad från olika håll. Bilden, känner hon, har ännu inte blivit överbevisad, så därför menar hon själv att den negativa bilden av socialsekreterare är korrekt. Den informanten anser att hon inte har någon yrkesidentitet, och menar att yrket i allmänhet saknar yrkesidentitet och att det inte finns någon stolthet. Hon har ännu inte formulerat någon motberättelse, för att kunna få en positiv självbild och positiv bild av yrket⁸⁴. De informanter som anser att bilden är orättvis känner inte igen sig i den konstruerade verklighet som media har av socialsekreterare och socialtjänsten. De känner att de har en annan bild av socialsekreterare än de typifieringar som allmänheten ser. Detta gör att de kan se bortom den negativa bilden av socialsekreterare.

5.1.3 Socialsekreterarens eget ansvar respektive omständigheterna

Informanterna har två sätt att se på orsaken till varför media framställer socialsekreterare på ett negativt sätt, och vems ansvar det är att förändra bilden och hur man kan skapa en förändring. Antingen ser de att ansvaret ligger på socialsekreterarna själva, eller så lyfter de fram omständigheternas betydelse. De informanter som menar att det är socialsekreterarnas eget ansvar att lyfta fram en positiv bild anser båda att det finns brister inom socialtjänsten och hos socialsekreterarna själva, och att så länge dessa brister finns så kommer bilden att vara negativ. Det är även samma informanter som lyfter fram medias roll som granskare av verksamheten. De känner igen sig i medias konstruktion av verkligheten och kan då försvara medias roll. Bristen på stolthet i yrket tas upp av två informanter. Bristen på yrkesstolthet bland socialarbetare har enligt Lindgren delvis att göra med den språkliga aspekten. Det är lättare att skapa en föreställning om en stark profession om man kan särskilja sig från andra professioner. Att socialarbetare inte kan ha ett språk som utestänger klienter, och då inte ha ett specialiserat språk inom socialtjänsten, med facktermer, gör att de inte kan bygga murar mot andra professioner, och kan vara en bidragande orsak till att socialarbetare inte känner någon

⁸¹ Lundström (2004)

⁸² Zugazaga, Surette, Mendez, Otto (2006)

⁸³ Berger, Luckmann (1966)

⁸⁴ Morris (2005)

yrkesstolthet⁸⁵. Vår verklighet skapas genom att vi benämner företeelser⁸⁶, vilket visar på språkets betydelse för vår uppfattning om saker och ting. Socialsekreterare som inte kan ha något särskiljande språk har svårare att konstruera sin verklighet och kan då bli mer känsliga för den språkliga konstruktionen i samspelet med andra, menar jag.

En informant pratar om att bristen på yrkesstolthet och att socialsekreterare nästan skäms över sitt yrke kan skapa en självuppfyllande profetia. Detta fenomen talar även Merton om. Genom att felaktigt sätta en stämpel på någon genom att ge dem vissa egenskaper kan man påverka individens beteende, och tillslut börjar individen agera utifrån de egenskaper som den felaktigt har blivit stämplad med. Om du som socialsekreterare får höra att du är inkompetent och misslyckad, och får höra denna uppfattning konstant, kan du tillslut börja uppfatta dig själv som inkompetent och misslyckad, och kan börja bete dig därefter. Det blir en självuppfyllande profetia⁸⁷. Jag menar att det blir en verklighet för socialsekreterare att många gånger få höra att du är inkompetent, och jag tror att vissa socialsekreterare internaliserar denna bild. Den informant som anser att den bilden av socialsekreterare som visas stämmer har internaliserat bilden och ser socialsekreterare som fega och fokuserar på de brister som finns i yrket. Jag tror att det kan bli en självuppfyllande profetia för vissa socialsekreterare, de har fått höra att de är misslyckade ett flertal gånger, och börjar agera därefter.

Att se framställningen av yrket som något som kan ligga utanför socialsekreterarens ansvar kan vara att se medias ansvar för den verklighet som de konstruerar. Media har definitionsmakt, de har makten att definiera vad som är problem, och vilka aktörer som ska få framträda⁸⁸. De framställer många gånger socialsekreterare som syndabocken, och väljer att låta förfördelade klienter vara goda, och ger dem företräde framför socialtjänsten. Den verklighet som framkommer i media är en konstruktion gjord av media, och är en andrahandsverklighet. Kan man inte identifiera sig med den verkligheten ifrågasätter man den och menar att media har ansvar att förändra en felaktig bild. Att klienter har ett behov att vända sig till media när de känner att de har blivit illa behandlade ser jag som rimligt. Gruppen socialsekreterarna arbetar med är en stigmatiserad grupp, och jag tror att få vill identifiera sig med klientrollen. Om du som klient har blivit hjälpt av socialtjänsten kan det vara så att du inte har ett behov av att offentliggöra din tidigare roll som klient, och väljer då att inte offentligt gå ut i media med det. Det kan nog vara så att man istället vill distansera sig med klientrollen, och även distansera sig från socialtjänsten. Detta kan vara en anledning till att det inte kommer in någon "dagens ros" till socialsekreterare såsom det gör till lärare och sjukvårdspersonal.

5.2 Hur detta påverkar socialsekreteraren

5.2.1 Strida för yrket respektive sänkas

Informanterna är överens om att medias negativa framställning av yrket påverkar dem, och att de själva hade sett på yrket på ett annat sätt om bilden hade varit mer positiv. En informant menar att hon sänks i självförtroende. Hon känner att eftersom det finns en misstro mot henne som socialsekreterare så kan hon inte stå på sig till hundra procent. Även andra informanter känner att de tar till sig den negativa bilden från media. Trost och Levin talar om den

⁸⁵ Lindgren (1999)

⁸⁶ Thomassen (2006)

⁸⁷ Merton (1957) i Charon (2007)

⁸⁸ Petersson, Carlberg (1990)

generaliserande andras påverkan på hur individen ser sig själv. Den generaliserande andra är det organiserade samhället eller den sociala grupp som påverkar individen genom att den uppfattar åsikter och förväntningar, och ser sig själv med det perspektiv som individen uppfattar hos den generaliserande andra⁸⁹. Media kan här ses som den generaliserande andra. Petersson och Carlberg anser att media har stor betydelse i samhället. Media är både en aktör och en arena för andra aktörer. Den är en arena för opinionsbildning, makten över tanken. Påverkan sker via människors föreställningar och medvetande⁹⁰. Eftersom media är en sådan viktig aktör i samhället och har en sådan stor påverkan på människors föreställningar är det givet att de bilder de förmedlar om socialsekreterare påverkar yrkesgruppen. Informanterna ser på sig själva utifrån den bild som de uppfattar att den generaliserande andra, det vill säga media, har. McCombs uppfattning att den information vi får av media påverkar de bilder av verkligheten som vi har visar att allmänheten ser medias framställningar av socialsekreterare som verkliga⁹¹. Detta uppfattar informanterna, och menar att de tar till sig den bilden, och att det är viktigt att vara medveten om den, då den får betydelse i interaktionen med andra. Med hjälp av Berger och Luckmanns primära och sekundära socialisation⁹² kan jag se att den sekundära socialisationen kan vara rollen som socialsekreterare. Den kunskap informanterna får av media om yrket är mer föränderliga, och den internaliserade verkligheten är mer övergående än den primära socialisation, som man får som liten. Internaliseringen är känslig för utmaningar i form av andra definitioner av verkligheten. Detta för att de inte är så djupt rotade i medvetandet, och kan då rubbas. Detta kan förklara de olika verkligheter som informanterna har om yrkesrollen. Medias bild är inte den enda verkligheten om yrket, och är inte primärt socialiserad i informanterna, och kan då ifrågasättas och förändras beroende på kontexten. Att informanterna verkar ha delvis olika kunskaper om verkligheten som socialsekreterare kan bero på att den sekundära socialisationen är olika för dem, och att den även är föränderlig. Det är även så att den kunskap man har om verkligheten styrks av andra, och där är signifikanta andra, såsom nära vänner och familj, mer betydelsefulla än andra, även om mindre betydelsefulla människor bestyrker den subjektiva verkligheten⁹³. Om ens signifikanta andra bekräftar ens verklighet, och om de bekräftar informanterna om att medias bilder av socialsekreterare är orättvisa och felaktiga, har det större betydelse än om andra säger det. Men om man får höra om den negativa bilden av socialsekreterare stämmer från flera håll och i följd så kan bilden börja konkurrera med den motsatta åsikten. Jag menar att de nyutexaminerade informanterna nyligen har fått kunskap om verkligheten från socionomutbildningen att den negativa bilden av socialsekreterare kan stämma, vilket gör att de i större utsträckning påverkas av medias bild. De har inte på samma sätt som de mer erfarna informanterna fått presenterat en annan verklighet genom yrkesgruppen och har då inte utsatt internaliseringen i form av andra definitioner.

Den socialsekreterare som mer hävdar en kämparanda menar själv att hon är stolt över sitt arbete och hänvisar till att hon länge varit säker på sitt yrkesval, i större utsträckning än de andra informanterna. Detta tror jag kan påverka att hon inte internaliserar den negativa bilden i så stor utsträckning, och istället känner ett behov av att försvara yrkesgruppen och motverka bilden.

⁸⁹ Trost, Levin (1999)

⁹⁰ Petersson, Carlberg (1990)

⁹¹ McCombs (2006)

⁹² Berger, Luckmann (1966)

⁹³ ibid.

5.2.2 *Självreflektion*

Informanterna ser media som en granskare av den egna verksamheten. Precis som Petersson och Carlberg skriver, menar informanterna att media är en informationskälla för att få kännedom om vad som händer i samhället. Offentliga organ och organisationer måste räkna med att bli granskade av massmedia, och är beroende av medias uppmärksamhet⁹⁴. Informanterna anser att media ska ha rollen som granskare, och förmedlare av kunskap och åsikter i samhället. När de får höra om enskilda fall, som ”Fallet Louise” ser de det som en verklighet för socialtjänsten. De utgår från sig själva för att kunna begripliggöra händelsen, och även för att kunna förstå att det verkligen har hänt. En informant undrar om en socialtjänst verkligen kan bete sig så, då hon inte riktigt känner igen sig i den verklighet som förmedlats. Men informanterna menar även att de lär sig något av rapporteringen. Det verkar som om informanterna har ett behov av att hitta något positivt med den negativa rapporteringen. Jag tolkar det som en konstruktion som de skapar i relationen med media, och med kollegor. Härigenom blir verkligheten subjektivt meningsfull⁹⁵.

5.2.3 *Klienters förhållningssätt*

Att klienterna påverkas av medias negativa bild kan ses utifrån att de är en del av samhället, och medias konstruktion av verkligheten påverkar allmänhetens konstruktion av verkligheten⁹⁶. Informanternas uppfattning att klienternas uppfattning ofta förändras efter att de har träffat socialsekreteraren bekräftas av Zugazaga et al. som menar att den negativa bilden finns i samhället, och påverkar de som inte har haft kontakt med socialtjänsten, vilket är de flesta. Den enda uppfattningen de har av socialtjänsten blir den de får förmedlad av massmedia⁹⁷. Det viktigaste mötet i social interaktion är den som sker ansikte mot ansikte⁹⁸, då klienten möter socialsekreteraren. Då kan de typifieringar, i form av ond socialsekreterare, modifieras i takt med att klienten blir behandlad med respekt och kan bibehålla sin integritet. Precis som några av informanterna uppfattar kan då klienten bortse från den negativa framställningen av socialsekreterare. Klienter som upplever att de inte har blivit behandlade väl, eller om de är missnöjda med det beslut som socialsekreteraren fattat, får inte sin negativa bild av socialsekreteraren förändrad, och de fortsätter att anse att socialsekreterare är onda och inkompetenta.

Klienterna har även uppfattat medias makt att forma verkligheten om socialsekreterare. De ser att media har betydelse för hur allmänheten uppfattar dem, och det kan vara därför som de säger att de ska gå till media vid beslut som inte gynnat dem.

5.3 **Yrkesidentitet**

5.3.1 *Identitet som socialsekreterare*

Jag ser frågan om yrkesidentitet för socialsekreterare till viss del sammanlänkad med professionsdiskussionen. Enligt Johnsson och Lindgren förs det en debatt kring om socialarbetaryrket skall ses som en profession eller inte. Vissa menar att den är en profession,

⁹⁴ Petersson, Carlberg (1990)

⁹⁵ Berger, Luckmann (1966)

⁹⁶ McCombs (2004)

⁹⁷ Zugazaga, Surette, Mendez, Otto (2006)

⁹⁸ Berger, Luckmann (1966)

andra menar att socialt arbete snarare skall ses som en semiprofession⁹⁹. Professionaliseringsprocessen i socialt arbete innefattar aspekten om yrkesidentitet. För att här ha en yrkesidentitet krävs att den omfattar yrket som helhet. Yrkesidentiteten upplevs som en styrka som inger självförtroende i yrkesutövandet¹⁰⁰. Flera av informanterna lyfter fram den aspekten av yrkesidentiteten, att man är trygg i sitt arbete och känna sig säker och ha vetskapen om att man kan göra, och gör ett bra arbete. De alla identifierar sig som socialsekreterare till skillnad från att identifiera sig som socionom. Johnsson och Lindgren tar även upp den aspekten, att socialarbetarrollen inte är en enda roll utan flera roller som är beroende på var man arbetar¹⁰¹. Detta visar på hur socialsekreterarna har lättare för att identifiera sig med det arbete de utför för att kunna forma en yrkesidentitet, istället för den breda socionomrollen. Det blir för mycket kunskap att ta in och lära sig för att man ska kunna identifiera sig som socionom, med alla dess yrkesroller.

Även Weinsjö talar om hur man kan definiera sin yrkesidentitet utifrån det arbete man utför, vilka uppgifter man har i yrket¹⁰². Informanterna menar att det arbete de utför är det som definierar dem, de uppfattar sig själva utifrån sin yrkesverksamhet. Genom handling och ord formas identiteten¹⁰³, så genom att handla, det vill säga utföra arbetet, konstruerar informanterna sin yrkesidentitet som socialsekreterare. Identitet ses som situationsanpassat¹⁰⁴, och därav kan informanterna se sin yrkesidentitet utifrån sin situation, och den är som socialsekreterare.

5.3.2 Växer fram

Socialarbetarrollen är bred och inkluderar flera roller. Johnsson och Lindgren menar att det är svårt för en sammanhållen utbildning att täcka upp alla de kunskaper som behövs för att kunna tillgodose de behov som finns kopplat till alla de olika roller som ingår. Därför är det svårt att känna en tydlig yrkesidentitet med en gång, det tar tid att utveckla en tydlig yrkesidentitet¹⁰⁵. Detta bekräftar informanterna genom att de säger att deras yrkesidentitet växte fram. Det var inte något de hade från början, utan den kom efter att ha utfört yrket en tid. För två informanter gick det fort att utveckla en yrkesidentitet. Jag tolkar det som att det finns ett samband mellan att den växte fram fort och deras säkerhet på att arbeta som socialsekreterare. De båda valde aktivt att söka sig till socialtjänsten, och den ena säger att hon alltid har varit säker på att det är det arbetet hon vill ha. En tidig specialisering inom yrkesområdet kan påskynda processen mot en tydlig yrkesidentitet¹⁰⁶ precis som det har gjort för de två informanterna. Informanterna talar även om betydelsen av bekräftelse från bland annat klienter. För att ha en identitet är det även viktigt att ha en identitet i andras ögon. Identiteten är ett socialt objekt för personen och även att personen har identiteten enligt andra. Man har en identitet om man uppfattar att man är placerad som socialt objekt av andra på samma sätt som man tillskriver sig själv¹⁰⁷. Informanterna uppfattar det som att klienterna ser dem som socialsekreterare, och detta är relevant för deras identitetsskapande som socialsekreterare.

⁹⁹ Johnsson, Lindgren (1999)

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ ibid.

¹⁰² Weinsjö (2004)

¹⁰³ Trost, Levin (1999)

¹⁰⁴ Ahmadi (2000)

¹⁰⁵ Johnsson, Lindgren (1999)

¹⁰⁶ ibid.

¹⁰⁷ Trost, Levin (1999)

5.3.3 Klient- respektive organisationsorienterad

Yrkesidentiteten är kopplad till hur informanterna definierar sig själva, och vad de lyfter fram som är speciellt inom deras område, och hur de själva positionerar sig inom detta¹⁰⁸. Informanterna positionerar sig antingen utifrån klienterna eller utifrån organisationen. Detta visar på det dubbla uppdrag som Lindgren skriver om. Det yttre uppdraget går ut på att socialsekreteraren representerar samhället, och följer dess lagar och bestämmelser. Det inre uppdraget är det uppdrag som socialsekreteraren har för klientens räkning¹⁰⁹. De informanter som jag ser som organisationsfokuserade identifierar sig i stort utsträckning med det yttre uppdraget, medan de informanter som jag anser är klientfokuserade är de som lyfter fram det inre uppdraget som det som är speciellt inom yrket. En informant menar att det speciella med yrket och yrkesidentiteten är rutiner kring arbetet, och myndighetsutövningen. Hon anser även att BBIC som metod är specifikt med utförandet av yrket. Hon lyfter fram de organisatoriska delarna som de som formar hennes yrkesidentitet. Två informanter tänker snarare på klientarbetet när de ska definiera sin yrkesidentitet, att det är det som är det specifika, vilket gör att de ser att det inre uppdraget är det som definierar yrkesidentiteten.

Informanterna har olika konstruktioner om vad som är det speciella med socialsekreteraryrket. Detta visar att identiteter inte är statiska utan förändras och definieras på olika sätt allteftersom situationen förändras¹¹⁰ och allteftersom villkoren för yrket förändras. Informanten som menar att rutiner är en aspekt som är typisk för yrket säger att det är något som kommit de senaste åren. Så utifrån att det kommer nya villkor på yrket förändras villkoren för yrkesidentiteten.

Yrkesidentiteten konstrueras även i interaktionen med andra. Rollen som socialsekreterare konstrueras i relation till klienten, genom de beteenden som de har mot varandra¹¹¹, och även genom att benämnas som socialsekreterare¹¹². En informant lyfter fram just benämning som en viktig del för hennes konstruerande av yrkesidentitet, genom att klienter benämner henne som socialsekreterare kan hon även identifiera sig som en. Som ny socialsekreterare menar hon även att kollegor är viktiga för henne i bekräftandet av yrkesidentiteten. Då kan hon känna att hon hör till rollen som socialsekreterare. En informant fokuserar mycket på att hennes identitet som socialsekreterare formas i samspel med andra. Precis som Charon menar hon att yrkesidentiteten skapas genom den ständiga sociala interaktionen¹¹³.

5.3.4 Medias roll

Informanterna ser inte på samma sätt att deras yrkesidentiteter påverkas av massmedias bilder, såsom de menar att de påverkas av bilden. Men de flesta informanterna kan ändå känna att media är en av många aspekter som formar yrkesidentiteten. Informanterna verkar mer vilja se de positiva aspekterna av medias bild, att det är en igångsättare, och att man kan vilja strida för yrket, och att det kan vara en tankeställare. Jag menar att precis som informanterna säger att den negativa bilden påverkar dem så är det sannolikt att den även

¹⁰⁸ Weinsjö (2004)

¹⁰⁹ Lindgren (1999)

¹¹⁰ Trost, Levin (1999)

¹¹¹ Charon (2007)

¹¹² Börjesson (2003)

¹¹³ Charon (2007)

påverkar yrkesidentiteten. En teori, utifrån Ahmadi's redogörelse om objektiv och subjektiv identitet, kan vara att informanterna inte vill se att de har internaliserat den objektiva sociala identitet som allmänheten ser att socialsekreteraren har i sin roll som socialsekreterare, vilket får till effekt att den negativa bilden har blivit informanternas subjektiva identitet¹¹⁴. Det kan vara en konstruktion av verkligheten som gör att de inte vill ta till sig medias bild. Precis som Morris menar att socialsekreterare kan skapa motberättelser för att kunna skapa en positiv självbild¹¹⁵, tror jag att informanterna skapar en motberättelse. I motberättelsen finns uppfattningen att media inte tar upp positiva händelser i yrket. Och genom att de tycker att de ändå gör ett viktigt arbete som behövs i samhället, kan de stå ut med negativ kritik, och ändå konstruera en yrkesidentitet där de menar att media inte har effekt på identiteten.

Informanterna som har tillgång till ytterligare en verklighet om socialsekreterare, eftersom de hör till gruppen, till skillnad mot allmänheten, som i de flesta fall enbart har tillgång till den konstruktion av verkligheten som media har, kan ändå konstruera en positiv yrkesidentitet. Som Berger och Luckmann skriver, de signifikanta andra är de viktigaste för internaliseringen av verkligheten¹¹⁶, och media räknas inte som signifikanta andra, däremot gör yrkesgruppen och dess kollegor, och familj och vänner det. Dessa har i de flesta fallen en annan bild av verkligheten än allmänheten och kan då bestyrka den subjektiva verklighet som informanterna har av att socialsekreterare inte är inkompetenta, och i yrket kan man göra mycket gott. Därav påverkas socialsekreterarna själva mindre än allmänheten av den negativa framställningen av socialsekreterare.

5.4 Sammanfattning

Genomgående i resultatet och analysen kan ses att socialsekreterarnas yrkesidentitet formas i samspel med andra. Klienter och kollegor är viktiga i skapandet, och även identifieringen med organisationen är en viktig del i detta. Det dubbla uppdraget sätter prägel på yrkesidentiteten. Vad gäller massmedia har den en inverkan på de bilder som socialsekreterarna själva har om yrket. Det påverkar dem genom att klienter och andra tar till sig bilderna, men även att de själva kan bli trötta på skrivierna, och känna att det kan få effekt på självkänslan. Informanterna vill inte riktigt ta till sig bilden att massmedias negativa bild är bidragande till deras yrkesidentitet, utan talar mer hur den påverkar i allmänhet, och att den kan påverka socialsekreterare, men kanske inte just dem. Min tolkning är ändå att massmedias bilder får inverkan på deras yrkesidentitet. Dels genom att de får en tankeställare vid enskilda händelser, dels genom att de lär sig av det, dels genom att de i vissa fall nedslås av framställningarna, och dels att de får en kämparanda och vill motverka bilden och visa att den är felaktig. Massmedias inverkan kan då ses som både positiv och negativ för socialsekreterares yrkesidentitet.

¹¹⁴ Ahmadi (2000)

¹¹⁵ Morris (2005)

¹¹⁶ Berger, Luckmann (1966)

6 SLUTDISKUSSION

Syftet med denna uppsats har varit att få ta del av socialsekreterares subjektiva uppfattningar om hur de konstruerar sin yrkesidentitet utifrån de bilder som de upplever att massmedia förmedlar om yrket. Det har visat sig att socialsekreterarna uppfattar att massmedia skildrar en ensidigt negativ bild av yrket, där massmedia låter sensationella fall, såsom Louise-fallet få styra rapporteringen av det arbete som socialsekreterare utför. Denna bild stämmer överens med tidigare forskning, som även den visar på att socialsekreterare uppfattar medias framställning som negativ. Här verkar det som att socialsekreterarnas uppfattningar faktiskt inte är i relation till vad som faktiskt skildras i media, där det enligt undersökningar inte är så att det är en ensidigt negativ bild som framkommer. I denna studie har det ingen betydelse huruvida socialsekreterarnas uppfattning är korrekt eller inte. Vad som är relevant är hur de själva upplever rapporteringen, för det är det som får en effekt på hur de ser på sig själva och hur de ser på sitt yrke. Det som är relevant är den verklighet som socialsekreterarna konstruerar vad gäller medias rapportering. Socialsekreterarna anser att deras yrkesidentitet formas i samspel med andra, där klienter, kollegor, organisationen, och även massmedia har en betydelse. De känner att massmedia påverkar dem i deras yrkesutövning. Klienter tar till sig bilden, så det kan få konkreta effekter att klienter kan behöva prata av sig och diskutera saker som har rapporterats om i media. Det påverkas även genom att socialsekreterarna kan känna ett motstånd från klienten, och att de inte har full tilltro till socialsekreterarna. Vad som dock är viktigt att påpeka är att några av socialsekreterarna upplever att den negativa uppfattningen som klienterna ofta har kan förändras i mötet med socialsekreteraren, då klienten känner att den blir bra bemött och inte får en kränkande behandling. Det verkar vara viktigt för klientens uppfattning att den negativa bilden av socialsekreterare blir motbevisad av socialsekreteraren själv. I mötet med socialsekreteraren kan då bilden förändras. De socialsekreterare som upplever detta är även de som anser att den negativa bilden i media inte har så stor betydelse för deras yrkesidentitet. Det verkar som att om socialsekreteraren får positiv bekräftelse från klienten, och är säker i sin yrkesroll och vet att hon gör ett gott arbete så är det mindre risk att medias bild påverkar yrkesidentiteten negativt.

För de nyutexaminerade socialsekreterarna verkar massmedias bilder ha större betydelse i formandet av en yrkesidentitet, och i utförandet av arbetet. Här verkar det som att socionomutbildningens uppfattning av socialsekreteraren spelar en stor roll. Uppfattningen är att universiteten även de förmedlar en negativ bild av yrket till studenterna, vilket påverkar dem till en uppfattning av yrket. Detta i kombination med den negativa bild som massmedia förmedlar får en negativ inverkan på socialsekreterarnas uppfattning av sig själva i sin yrkesutövning. De tar i större utsträckning till sig bilden från massmedia, när de i utbildningen har fått höra samma uppfattningar. När man inte är trygg i sin yrkesutövning, som de socialsekreterarna är som inte har arbetat så länge, så är man i behov av mycket bekräftelse, och det är viktigt för dem att få höra att de gör ett bra arbete. Båda de nyutexaminerade pratar om vikten av detta. De pratar om vikten av att bli uppmuntrad av kollegor, och även att känna stöttning från arbetsledaren. När man som de får höra mycket negativt om yrket behöver de även få en positiv motbild, som kan väga upp mot den negativa. De behöver få bekräftelse om att arbetet är viktigt, och att de är betydelsefulla i sin yrkesutövning, och veta att de gör ett bra arbete. De mer erfarna socialsekreterarna har en större trygghet i sin yrkesutövning, och kan känna sig mer säkra inför att de gör ett bra arbete. De har lyckats med sina insatser, och får uppskattning från klienter, vilket stärker dem i att veta att de gör ett bra arbete. De har även i arbetsgruppen kunnat konstruera en positiv yrkesidentitet. Socialsekreterarna tar upp att de, när det har framkommit saker i media, diskuterar om det i arbetsgruppen, vilket gör att de i gruppen kan konstruerar en annan

verklighet än den som media ger. De kan skapa en motberättelse där media tar upp enbart det negativa, men eftersom de vet att de har ett betydelsefullt arbete, och att de gör mycket gott, så kan de ändå forma en positiv självbild, som är en motsats till medias negativa framställning.

Det verkar som att förhållningssättet till media är beroende av de erfarenheter man själv har, och hur man ser på yrket. De socialsekreterare som har en positiv erfarenhet av arbetet, och trivs i sitt arbete, och även konstruerar sin yrkesidentitet utifrån klientarbetet där de får bekräftelse från dem, anser i större utsträckning att massmedias bild är orättvis, och att den inte skildrar verkligheten. De har konstruerat en annan verklighet, där socialsekreterare gör mycket gott, och de får bekräftelse på detta. De socialsekreterare som menar att medias bild många gånger stämmer är de som själva sett baksidan av yrket. Självklart sker det misstag inom yrket, och det går inte bra för alla klienter som socialsekreterarna arbetar med. Fokuserar man på det så får man kanske även själv en mer negativ bild av yrket.

Media är en av de viktigaste förmedlarna av händelser i samhället. Den verklighet de skildrar är en verklighet som är konstruerad av journalister, redaktörer och ägare av mediebolag. De flesta har inte kontakt med socialtjänsten, så den verklighet de ser av socialsekreterare är den som de får förmedlad genom media. Då socialsekreterare även de är en del av samhället, och själva påverkas av media, påverkas även de av de bilder som förmedlas. De påverkas av de uppfattningar som råder i samhället. Men socialsekreterare har även en annan verklighet av yrket, som de får genom att de konstruerar dem i relationen med kollegor och klienter. Därigenom kan de få bekräftelse på att de, tvärtemot vad som sägs i media, faktiskt gör ett bra arbete. Men jag menar ändå att massmedia har en betydelse för socialsekreterares yrkesidentitet. Får man gång på gång höra negativa saker om yrket tror jag inte man kan gå opåverkad. Däremot tror jag att man som socialsekreterare kan påverkas på olika sätt och att detta får olika konsekvenser för socialsekreteraren och dess yrkesidentitet. Antingen att man tar till sig den negativa bilden, och gör den till sin egen, där socialsekreterare är dåliga och förtjänar den kritik de får, och även att denna bild kan bli en självuppfyllande profetia. Eller så kan man gå en annan väg och snarare känna ett behov av att försvara yrket mot angrepp, och försöka hitta orsaker till den dåliga publiciteten, och bli ännu mer stolt över yrket. Vare sig man låter sig bli nedslagen och ta till sig bilden på ett negativt sätt eller om man motverkar bilden genom att försvara yrket och arbetar aktivt för en förändring av framställningen, så menar jag att socialsekreterarnas yrkesidentitet påverkas av media.

6.1 Vidare forskning

Det finns inte mycket forskat kring hur socialsekreterare konstruerar sin yrkesidentitet utifrån sina uppfattningar av massmedias framställning av yrket. Jag ger inte anspråk på att ha tömt ut ämnet på något vis, det finns fortfarande mycket att studera i detta ämne. Men jag har en förhoppning om att denna studie kan öppna upp för intresset att forska vidare i ämnet. Eftersom media är så betydelsefullt i dagens samhälle ser jag det som viktigt att undersöka effekterna av dess påverkan på människor. Och särskilt de yrkesgrupper som upplever sig själva vara utsatta för främst negativ uppmärksamhet. Då min lilla studie tyder på att det påverkar socialsekreterare på olika vis, vore det önskvärt att forska vidare i ämnet för att ytterligare utreda konsekvenserna detta får i formandet av socialsekreterares yrkesidentitet.

7 REFERENSLISTA

Litteratur

Ahmadi, Nader (2000) "Kulturell identitet i gungning" i Allwood, Carl/Franzén C, Elsie (red.) *Tvärkulturella möten – Grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och Kultur

Berger L., Peter/ Luckmann, Thomas (1966) *Kunskaps sociologi – Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Björkman, Nina (2006) *Bobby – ett av alla barn som far illa*. Juridiska fakulteten, Lunds Universitet

Brunnberg (2001) "Media och socialt arbete – En explorativ studie av medierapporteringen som påverkansfaktor inom socialtjänsten i Sverige och England" i *Nordicom Information Medie- och kommunikationsforskning i Norden*, Vol. 23, No. 2, p 31-44

Börjesson, Mats (2003) *Diskurser och konstruktion – En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur

Charon M, Joel (2007) *Symbolic interactionism – An introduction, An interpretation, An integration*. Upper Saddle River, N.J.: Pearson Education, cop.

Hindberg, Barbro (2007) *Bakom "fallet Louise"*. Vetlanda kommun

Johnsson, Lisbeth/Lindgren, Hans (1999) "Yrkesroll och professionalitet" i Bernler, Gunnar/Cajvert, Lilja/Johnsson, Lisbeth/Lindgren, Hans (red.) *Psykosocialt arbete – Idéer och metoder*. Stockholm: Natur och Kultur

Larsson, Sam (2005) "Kvalitativ metod – en introduktion" i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red.) *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Lindgren, Hans (1999) "Det dubbla uppdraget" i Bernler, Gunnar/Cajvert, Lilja/Johnsson, Lisbeth/Lindgren, Hans (red.) *Psykosocialt arbete – Idéer och metoder*. Stockholm: Natur och Kultur

Lipsky, Michael (1980) *Street-Level bureaucracy – Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation, cop

Lundström, Tommy (2004) "Mellan vardag och dramatik – Pressens bevakning av socialt arbete med utsatta barn och unga" i Blomberg, Helena/ Kroll, Christian/Lundström, Tommy/Swärd, Hans (red.) *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. Lund: Studentlitteratur

McCombs, Maxwell (2006) *Makten över dagordningen – Om medierna, politikerna och opinionsbildningen*. Stockholm: SNS Förlag

Morris (2005) "For the children: Accounting for careers in child protective services" i *Journal of Sociology and Social Welfare, Volume XXXII, Number 2, 131-145*

- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Petersson, Olof/Carlberg, Ingrid (1990) *Makten över tanken*. Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Svenning, Conny (2000) *Metodboken – Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling. Klassiska och nya metoder i IT-samhället*. Eslöv: Lorentz Förlag
- Thomassen, Magdalene (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis – Introduktion i vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Trost, Jan/Levin, Irene (1999) *Att förstå vardagen – Med ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- Vetenskapsrådet (1990) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*
- Weinsjö, Kristina (2004) *Hur formas socionomers yrkesidentitet? En kvalitativ intervjustudie*. Institutionen för socialt arbete, Ersta Sköndal högskola
- Widerberg, Karin (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur
- Wikström, Hanna (2007) *(O)möjliga positioner – Familjer från Iran & postkoloniala Reflektioner*. Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet
- Zugazaga, Surette, Mendez, Otto (2006) "Social Worker Perceptions of the Portrayal of the Profession in the News and Entertainment Media: An Exploratory Study", *Journal of Social Work Education*, Vol. 42, No. 3

Webbkällor

- Borås Stads hemsida (090122) *Om Borås*. Hämtat 090401
<http://www.boras.se/omboras.4.633e5e10039748abd7fff85872.html>
- Borås Stads hemsida (090323) *Individ och Familj*. Hämtat 090401
<http://www.boras.se/socialkontoret/individochfamilj.4.633e5e10039748abd7fff44232.html>
- SVT, nätversion (090412) *Trots larmen ingrep ingen för att hjälpa Louise*. Hämtat 090302
<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=58360&a=800297&printerfriendly=true>
- Höglandsnytt, nätversion (060302) *Vem tar ansvar för de små och värnlösa?* Hämtat 090301
<http://www.hoglandsnytt.se/?n=2829>
- Aftonbladet Debatt (080424), *Inkompetenta socialarbetare ödelägger liv*. Hämtat 090302
<http://www.aftonbladet.se/debatt/article2335589.ab>

BILAGOR

Intervjuguide

Bakgrundsfrågor: namn, ålder, kön, utbildning, nuvarande arbetsuppgifter?

Hur länge har du arbetat inom socialtjänsten?

Varför valde du att arbeta som socialsekreterare?

Varför valde du att arbeta inom barn och familj?

Uppfattning av medias bild

Hur tycker du att massmedia framställer yrket?

Hur upplever du medias rapportering av socialsekreterare inom barn och familjevård?

Tycker du att bilden är rättvisande?

Vad kan det bero på att bilden ser ut som den gör?

Hur tror du att man skulle kunna förändra den bild som förmedlas?

Vad får det för reaktioner hos dig när du får höra något negativt om socialsekreterare i media?

Hur påverkar detta socialsekreteraren

På vilket sätt tar du till dig medias bild av yrket?

Hur påverkas du av den bild som kommer från massmedia?

Anser du att bilden får en inverkan på det vardagliga arbetet?

Hur tror du att det hade påverkat dig om bilden av yrket hade framställts annorlunda?

Tror du att klienter tar till sig bilden från massmedia?

Hur påverkas detta i kontakten med klienter?

Vad anser du påverkar mest; det som står i tidningen eller det som framkommer i TV?

Finns det någon skillnad i om nyheterna kommer från den lokala tidningen eller riksmassmedia?

Anser du att det brukar bli konsekvenser från politikerna när det framkommer något negativt i massmedia om yrket?

Yrkesidentitet

Vad är yrkesidentitet för dig? Kan du definiera vad det betyder för dig?

Anser du att du har en yrkesidentitet?

(Om inte, vad är det som krävs för att du ska känna att du har en yrkesidentitet?)

När anser du att din yrkesidentitet växte fram hos dig?

Utifrån vilka aspekter tycker du att din yrkesroll formas?

Anser du att media har betydelse för hur du ser på yrket?

När du träffar folk och de frågar dig vad du arbetar med, vad brukar du svara då? Vad är de vanliga reaktionerna från folk när de får höra vad du arbetar med?